RELEVANTE RETTSKILDER FOR TRIDENT JUNCTURE 2018

s. 1–16	NATO SOFA av 19. juni 1951, engelsk avtaletekst
s. 17–36	NATO SOFA av 19. juni 1951, norsk avtaletekst
s. 37–38	Lov om politimyndighet i forsvaret
s. 39–42	Forskrift til lov om politimyndighet i forsvaret
s. 43–44	Instruks for militære vakters bruk av våpen og tvangsmidler i fredstid (utdrag)
s. 45–46	Påtaleinstruksens bestemmelser om saker i tilknytning til militære statusavtaler
s. 47–52	Riksadvokatens rundskriv 1999 nr. 2 om straffbare handlinger begått av utenlandsk militært personell i Norge og av norsk militært personell i utlandet – noen jurisdiksjonsspørsmål
s. 53–65	Generaladvokatens notat om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi- og påtaleperspektiv
s. 67–71	Generaladvokatens notat om militærøvelse Trident Juncture 2018

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

Agreement

between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces

19 Jun. 1951 | Last updated: 14 Oct. 2009 15:46

The parties to the North Atlantic Treaty signed in Washington on 4 April, 1949,
Considering that the forces of one Party may be sent, by arrangement, to serve in the territory of another Party;
Bearing in mind that the decision to send them and the conditions under which they will be sent, in so far as such conditions are not laid down by the present Agreement, will continue to be the subject of separate arrangements between the Parties concerned;
Desiring, however, to define the status of such forces while in the territory of another Party;
Have agreed as follows:

Article I

1. In this Agreement the expression

   a. 'force' means the personnel belonging to the land, sea or air armed services of one Contracting Party when in the territory of another Contracting Party in the North Atlantic Treaty area in connexion with their official duties, provided that the two Contracting Parties concerned may agree that certain individuals, units or formations shall not be regarded as constituting or included in a 'force' for the purpose of the present Agreement;

   b. 'civilian component' means the civilian personnel accompanying a force of a Contracting Party who are in the employ of an armed service of that Contracting Party, and who are not stateless persons, nor nationals of any State which is not a Party to the North Atlantic Treaty, nor nationals of, nor ordinarily resident in, the State in which the force is located.

   c. 'dependent' means the spouse of a member of a force or a civilian component, or a child of such member depending on him or her for support;

   d. 'sending State' means the Contracting Party to which the force belongs;

   e. 'receiving State' means the Contracting Party in the territory of which the force or civilian component is located, whether it be stationed there or passing in transit;

f. 'military authorities of the sending State' means those authorities of a sending State who are empowered by its law to enforce the military law of that State with respect to members of its forces or civilian components;

g. 'North Atlantic Council' means the Council established by Article 9 of the North Atlantic Treaty or any of its subsidiary bodies authorised to act on its behalf.

2. This Agreement shall apply to the authorities of political sub-divisions of the Contracting Parties, within their territories to which the Agreement applies or extends in accordance with Article XX, as it applies to the central authorities of those Contracting Parties, provided, however, that property owned by political sub-divisions shall not be considered to be property owned by a Contracting Party within the meaning of Article VIII.

Article II

It is the duty of a force and its civilian component and the members thereof as well as their dependents to respect the law of the receiving State, and to abstain from any activity inconsistent with the spirit of the present Agreement, and, in particular, from any political activity in the receiving State. It is also the duty of the sending State to take necessary of measures to that end.

Article III

1. On the conditions specified in paragraph 2 of this Article and subject to compliance with the formalities established by the receiving State relating to entry and departure of a force or the members thereof, such members shall be exempt from passport and visa regulations and immigration inspection on entering or leaving the territory of a receiving State. They shall also be exempt from the regulations of the receiving State on the registration and control of aliens, but shall not be considered as acquiring any right to permanent residence or domicile in the territories of the receiving State

2. The following documents only will be required in respect of members of a force. They must be presented on demand:

   a. personal identity card issued by the sending State showing names, date of birth, rank and number (if any), service, and photograph;

   b. individual or collective movement order, in the language of the sending State and in the English and French languages, issued by an appropriate agency of the sending State or of the North Atlantic Treaty Organization and certifying to the status of the individual or group as a member or members of a force and to the movement ordered. The receiving State may require a movement order to be countersigned by its appropriate representative.

3. Members of a civilian component and dependents shall be so described in their passports.

4. If a member of a force or a civilian component leaves the employ of the sending State and is not repatriated, the authorities of the sending State shall immediately inform the authorities of the receiving State, giving such particulars as may be required. The authorities of the sending State shall similarly inform the authorities of the receiving State of any member who has absented himself for more than twenty-one days.

5. If the receiving State has requested the removal from its territory of a member of a force or civilian component or has made an expulsion order against an ex-member of a force or of a civilian component or against a dependent of a member or ex-member, the authorities of the sending State shall be responsible for receiving the person concerned within their own territory or otherwise disposing of him outside the receiving State. This paragraph shall apply only to persons who are not nationals of the receiving State and have entered the receiving State as members of a force or civilian component or for the purpose of becoming such members, and to the dependents of such persons.

Article IV

The receiving State shall either

a. accept as valid, without a driving test or fee, the driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof to a member of a force or of a civilian component; or

b. issue its own driving permit or licence to any member of a force or civilian component who holds a driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof, provided that no driving test shall be required.

Article V

1. Members of a force shall normally wear uniform. Subject to any arrangement to the contrary between the authorities of the sending and receiving States, the wearing of civilian dress shall be on the same conditions as for members of the forces of the receiving State. Regularly constituted units or formations of a force shall be in uniform when crossing a frontier.

2. Service vehicles of a force or civilian component shall carry, in addition to their registration number, a distinctive nationality mark.

Article VI

Members of a force may possess and carry arms, on condition that they are authorized to do so by their orders. The authorities of the sending State shall give sympathetic consideration to requests from the receiving State concerning this matter.

Article VII

1. Subject to the provisions of this Article,

   a. the military authorities of the sending State shall have the right to exercise within the receiving State all criminal and disciplinary jurisdiction conferred on them by the law of the sending State over all persons subject to the military law of that State;

   b. the authorities of the receiving State shall have jurisdiction over the members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences committed within the territory of the receiving State and punishable by the law of that State.

2.

a. The military authorities of the sending State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over persons subject to the military law of that State with respect to offences, including offences relating to its security, punishable by the law of the sending State, but not by the law of the receiving State.

b. The authorities of the receiving State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences, including offences relating to the security of that State, punishable by its law but not by the law of the sending state.

c. For the purposes of this paragraph and of paragraph 3 of this Article a security offence against a State shall include:

i. treason against the State;

ii. sabotage, espionage or violation of any law relating to official secrets of that State, or secrets relating to the national defence of that State

3. In case where the right to exercise jurisdiction is concurrent the following rules shall apply:

a. The military authorities of the sending State shall have the primary right to exercise jurisdiction over a member of a force or of a civilian component in relation to

i. offences solely against the property or security of that State, or offences solely against the person or property of another member of the force or civilian component of that State or of a dependent;

ii. offences arising out of any act or omission done in the performance of official duty.

b. In the case of any other offence the authorities of the receiving State shall have the primary right to exercise jurisdiction.

c. If the State having the primary right decides not to exercise jurisdiction, it shall notify the authorities of the other State as soon as practicable. The authorities of the State having the primary right shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other state considers such waiver to be of particular importance.

4. The foregoing provisions of this Article shall not imply any right for the military authorities of the sending State to exercise jurisdiction over persons who are nationals of or ordinarily resident in the receiving State, unless they are members of the force of the sending State.

5.

a. The authorities of the receiving and sending states shall assist each other in the arrest of members of a force or civilian component or their dependents in the territory of the receiving State and in handing them over to the authority which is to exercise jurisdiction in accordance with the above provisions.

b. The authorities of the receiving State shall notify promptly the military authorities of the sending State of the arrest of any member of a force or civilian component or a dependent.

c. The custody of an accused member of a force or civilian component over whom the receiving state is to exercise jurisdiction shall, if he is in the hands of the sending State, remain with that State until he is charged by the receiving State.

6.

a. The authorities of the receiving and sending States shall assist each other in the carrying out of all necessary investigations into offences, and in the collection and production of evidence, including the seizure and, in proper cases, the handing over of objects connected with an offence. The handing over of such objects may, however, be made subject to their return within the time specified by the authority delivering them.

b. The authorities of the Contracting parties shall notify one another of the disposition of all cases in which there are concurrent rights to exercise jurisdiction.

7.

a. A death sentence shall not be carried out in the receiving State by the authorities of the sending State if the legislation of the receiving state does not provide for such punishment in a similar case.

b. The authorities of the receiving State shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the sending State for assistance in carrying out a sentence of imprisonment pronounced by the authorities of the sending State under the provision of this Article within the territory of the receiving State.

8. Where an accused has been tried in accordance with the provisions of this Article by the authorities of one Contracting Party and has been acquitted, or has been convicted and is serving, or has served, his sentence or has been pardoned, he may not be tried again for the same offence within the same territory by the authorities of another Contracting Party. However, nothing in this paragraph shall prevent the military authorities of the sending State from trying a member of its force for any violation of rules of discipline arising from an act or omission which constituted an offence for which he was tried by the authorities of another Contracting Party.

9. Whenever a member of a force or civilian component of a dependent is prosecuted under the jurisdiction of a receiving State he shall be entitled:

a. to a prompt and speedy trial;
b. to be informed, in advance of trial, of the specific charge or charges made against him;
c. to be confronted with the witnesses against him;
d. to have compulsory process for obtaining witnesses in his favour, if they are within the jurisdiction of the receiving State;

e. to have legal representation of his own choice for his defence or to have free or assisted legal representation under the conditions prevailing for the time being in the receiving State;
f. if he considers it necessary, to have the services of a competent interpreter; and
g. to communicate with a representative of the Government of the sending State and when the rules of the court permit, to have such a representative present at his trial.

0.

a. Regularly constituted military units or formations of a force shall have the right to police any camps, establishment or other premises which they occupy as the result of an agreement with the receiving State. The military police of the force may take all appropriate measures to ensure the maintenance of order and security on such premises.

b. Outside these premises, such military police shall be employed only subject to arrangements with the authorities of the receiving State and in liaison with those authorities, and in so far as such employment is necessary to maintain discipline and order among the members of the force.

1. Each Contracting Party shall seek such legislation as it deems necessary to ensure the adequate security and protection within its territory of installations, equipment, property, records and official information of other Contracting Parties, and the punishment of persons who may contravene laws enacted for that purpose.

Article VIII

1. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for damage to any property owned by it and used by its land; sea or air armed services, if such damage:

i. was caused by a member or an employee of the armed services of the other Contracting Party in the execution of his duties in connection with the operation of the North Atlantic Treaty; or

ii. arose from the use of any vehicle, vessel or aircraft owned by the other Contracting Party and used by its armed services, provided either that the vehicle, vessel or aircraft causing the damage was being used in connection with the operation of the North Atlantic Treaty, or that the damage was caused to property being so used.

Claims for maritime salvage by one Contracting Party against any other Contracting Party shall be waived, provided that the vessel or cargo salvaged was owned by a contracting Party and being used by its armed services in connection with the operation of the North Atlantic Treaty.

2.

a. In the case of damage caused or arising as stated in paragraph 1 to other property owned by a Contracting Party and located in its territory, the issue of the liability of any other Contracting Party shall be determined and the amount of damage shall be assessed, unless the Contracting Parties concerned agree otherwise, by a sole

arbitrator selected in accordance with sub-paragraph b. of this paragraph. The arbitrator shall also decide any counter-claims arising out of the same incident.

b. The arbitrator referred to in sub-paragraph a. above shall be selected by agreement between the Contracting Parties concerned from amongst the nationals of the receiving State who hold or have held high judicial office. If the Contracting Parties concerned are unable, within two months, to agree upon the arbitrator, either may request the Chairman of the North Atlantic Council Deputies to select a person with the aforesaid qualifications.

c. Any decision taken by the arbitrator shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. The amount of any compensation awarded by the arbitrator shall be distributed in accordance with the provisions of paragraph 5 e. (i), (ii) and (iii) of this Article.

e. The compensation of the arbitrator shall be fixed by agreement between the Contracting Parties concerned and shall, together with the necessary expenses incidental to performance of his duties, be defrayed in equal proportions by them.

f. Nevertheless, each Contracting Party waives its claim in any such case where the damage is less than:

Belgium:	B. fr. 70,000.	Luxembourg:	L. fr. 70,000.
Canada:	$ 1,460.	Netherlands:	Fl. 5,320
Denmark:	Kr. 9,670.	Norway:	Kr. 10,000.
France:	F. fr. 490,000.	Portugal:	Es. 40,250.
Iceland:	Kr. 22,800.	United Kingdom:	£ 500.
Italy:	Li. 850,000.	United States:	$ 1,400.

Any other Contracting Party whose property has been damaged in the same incident shall also waive its claim up to the above amount. In the case of considerable variation in the rates of exchange between these currencies the Contracting Parties shall agree on the appropriate adjustments of these amounts.

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 of this Article the expression "owned by a Contacting Party" in the case of a vessel includes a vessel on bare boat charter to that Contracting Party or requisitioned by it on bare boat terms or seized by it in prize (except to the extent that the risk of loss or liability is borne by some person other than such Contracting Party).

4. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for injury or death suffered by any member of its armed services while such member was engaged in the performance of his official duties.

5. Claims (other than contractual claims and those to which paragraphs 6 or 7 of this Article apply) arising out of acts or omissions of members of a force or civilian component done in the performance of official duty, or out of any other act, omission or occurrence for which a

force or civilian component is legally responsible, and causing damage in the territory of the receiving State to third parties, other than any of the Contracting Parties, shall be dealt with by the receiving State in accordance with the following provisions:

a. Claims shall be filed, considered and settled or adjudicated in accordance with the laws and regulations of the receiving State with respect to claims arising from the activities of its own armed forces.

b. The receiving State may settle any such claims, and payment of the amount agreed upon or determinated by adjudication shall be made by the receiving State in its currency.

c. Such payment, whether made pursuant to a settlement or to adjudication of the case by a competent tribunal of the receiving State, or the final adjudication by such a tribunal denying payment, shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. Every claim paid by the receiving State shall be communicated to the sending States concerned together with full particulars and a proposed distribution in conformity with sub-paragraphs e. (i), (ii) and (iii) below. In default of a reply within two months, the proposed distribution shall be regarded as accepted.

e. The cost incurred in satisfying claims pursuant to the preceding sub-paragraphs and para. 2 of this Article shall be distributed between the Contracting Parties, as follows:

   i. Where one sending State alone is responsible, the amount awarded or adjudged shall be distributed in the proportion of 25 per cent. chargeable to the receiving State and 75 per cent. chargeable to the sending State.

   ii. Where more than one State is responsible for the damage, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among them: however, if the receiving State is not one of the States responsible, its contribution shall be half that of each of the sending States.

   iii. Where the damage was caused by the armed services of the Contracting Parties and it is not possible to attribute it specifically to one or more of those armed services, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among the Contracting Parties concerned: however, if the receiving State is not one of the States by whose armed services the damage was caused, its contribution shall be half that of each of the sending States concerned.

   iv. Every half-year, a statement of the sums paid by the receiving State in the course of the half-yearly period in respect of every case regarding which the proposed distribution on a percentage basis has been accepted, shall be sent to the sending States concerned, together with a request for reimbursement. Such reimbursement shall be made within the shortest possible time, in the currency of the receiving State.

f. In cases where the application of the provisions of sub-paragraphs b. and e. of this paragraph would cause a Contracting Party serious hardship, it may request the North Atlantic Council to arrange a settlement of a different nature.

g. A member of a force or civilian component shall not be subject to any proceedings for the enforcement of any judgment given against him in the receiving State in a matter arising from the performance of his official duties.

h. Except in so far as sub-paragraph e. of this paragraph applies to claims covered by paragraph 2 of this Article, the provisions of this paragraph shall not apply to any claim arising out of or in connexion with the navigation or operation of a ship or the loading, carriage, or discharge of a cargo, other than claims for death or personal injury to which paragraph 4 of this Article does not apply.

6. Claims against members of a force or civilian component arising out of tortious acts or omissions in the receiving State not done in the performance of official duty shall be dealt with in the following manner:

a. The authorities of the receiving State shall consider the claim and assess compensation to the claimant in a fair and just manner, taking into account all the circumstances of the case, including the conduct of the injured person, and shall prepare a report on the matter.

b. The report shall be delivered to the authorities of the sending State, who shall then decide without delay whether they will offer an *ex gratia* payment, and if so, of what amount.

c. If an offer of *ex gratia* payment is made, and accepted by the claimant in full satisfaction of his claim, the authorities of the sending State shall make the payment themselves and inform the authorities of the receiving State of their decision and of the sum paid.

d. Nothing in this paragraph shall affect the jurisdiction of the courts of the receiving State to entertain an action against a member of a force or of a civilian component unless and until there has been payment in full satisfaction of the claim.

7. Claims arising out of the unauthorized use of any vehicle of the armed services of a sending State shall be dealt with in accordance with paragraph 6 of this Article, except in so far as the force or civilian component is legally responsible.

8. If a dispute arises as to whether a tortious act or omission of a member of a force or civilian component was done in the performance of official duty or as to whether the use of any vehicle of the armed services of a sending State was unauthorized, the question shall be submitted to an arbitrator appointed in accordance with paragraph 2 b. of this Article, whose decision on this point shall be final and conclusive.

9. The sending State shall not claim immunity from the jurisdiction of the courts of the receiving State for members of a force or civilian component in respect of the civil jurisdiction of the courts of the receiving State except to the extent provided in paragraph 5 g. of this Article.

0. The authorities of the sending State and of the receiving State shall co-operate in the procurement of evidence for a fair hearing and disposal of claims in regard to which the Contracting Parties are concerned.

Article IX

1. Members of a force or of a civilian component and their dependents may purchase locally goods necessary for their own consumption, and such services as they need, under the same conditions as the nationals of the receiving State.

2. Goods which are required from local sources for the subsistence of a force or civilian component shall normally be purchased through the authorities which purchase such goods for the armed services of the receiving State. In order to avoid such purchases having any adverse effect on the economy of the receiving State, the competent authorities of that State shall indicate, when necessary, any articles the purchase of which should be restricted or forbidden.

3. Subject to agreements already in force or which may hereafter be made between the authorised representatives of the sending and receiving States, the authorities of the receiving State shall assume sole responsibility for making suitable arrangements to make available to a force or a civilian component the buildings and grounds which it requires, as well as facilities and services connected therewith. These agreements and arrangements shall be, as far as possible, in accordance with the regulations governing the accommodation and billeting of similar personnel of the receiving State. In the absence of a specific contract to the contrary, the laws of the receiving State shall determine the rights and obligations arising out of the occupation or use of the buildings, grounds, facilities or services.

4. Local civilian labour requirements of a force or civilian component shall be satisfied in the same way as the comparable requirements of the receiving State and with the assistance of the authorities of the receiving State through the employment exchanges. The conditions of employment and work, in particular wages, supplementary payments and conditions for the protection of workers, shall be those laid down by the legislation of the receiving State. Such civilian workers employed by a force or civilian component shall not be regarded for any purpose as being members of that force or civilian component.

5. When a force or a civilian component has at the place where it is stationed inadequate medical or dental facilities, its members and their dependents may receive medical and dental care, including hospitalization, under the same conditions as comparable personnel of the receiving State.

6. The receiving State shall give the most favourable consideration to requests for the grant to members of a force or of a civilian component of travelling facilities and concessions with regard to fares. These facilities and concessions will be the subject of special arrangements to be made between the Governments concerned.

7. Subject to any general or particular financial arrangements between the Contracting Parties, payment in local currency for goods, accommodation and services furnished under paragraphs, 2, 3, 4 and, if necessary, 5 and 6, of this Article shall be made promptly by the authorities of the force.

8. Neither a force, nor a civilian component, nor the members thereof, nor their dependents, shall by reason of this Article enjoy any exemption from taxes or duties relating to purchases and services chargeable under the fiscal regulations of the receiving State.

Article X

1. Where the legal incidence of any form of taxation in the receiving State depends upon residence or domicile, periods during which a member of a force or civilian component is in the territory of that State by reason solely of his being a member of such force or civilian component shall not be considered as periods of residence therein, or as creating a change of residence or domicile, for the purposes of such taxation. Members of a force or civilian component shall be exempt from taxation in the receiving State on the salary and emoluments paid to them as such members by the sending State or on any tangible movable property the presence of which in the receiving State is due solely to their temporary presence there.

2. Nothing in this Article shall prevent taxation of a member of a force or civilian component with respect to any profitable enterprise, other than his employment as such member, in which he may engage in the receiving State, and, except as regards his salary and emoluments and the tangible movable property referred to in paragraph I, nothing in this Article shall prevent taxation to which, even if regarded as having his residence or domicile outside the territory of the receiving State, such a member is liable under the law of that State.

3. Nothing in this Article shall apply to 'duty' as defined in paragraph 12 of Article XI.

4. For the purposes of this Article the term 'member of a force' shall not include any person who is a national of the receiving State.

Article XI

1. Save as provided expressly to the contrary in this Agreement, members of a force and of a civilian component as well as their dependents shall be subject to the laws and regulations administered by the customs authorities of the receiving State. In particular the customs authorities of the receiving State shall have the right, under the general conditions laid down by the laws and regulations of the receiving State, to search members of a force or civilian component and their dependents and to examine their luggage and vehicles, and to seize articles pursuant to such laws and regulations.

2.

   a. The temporary importation and the re-exportation of service vehicles of a force or civilian component under their own power shall be authorized free of duty on presentation of a triptyque in the form shown in the Appendix to this Agreement.

   b. The temporary importation of such vehicles not under their own power shall be governed by paragraph 4 of this Article and the re-exportation thereof by paragraph 8.

   c. Service vehicles of a force or civilian component shall be exempt from any tax payable in respect of the use of vehicles on the roads.

3. Official documents under official seal shall not be subject to customs inspection. Couriers, whatever their status, carrying these documents must be in possession of an individual movement order, issued in accordance with paragraph 2 b. of Article III. This movement

order shall show the number of despatches carried and certify that they contain only official documents.

4. A force may import free of duty the equipment for the force and reasonable quantities of provisions, supplies and other goods for the exclusive use of the force and, in cases where such use is permitted by the receiving State, its civilian component and dependents. This duty-free importation shall be subject to the deposit, at the customs office for the place of entry, together with such customs documents as shall be agreed, of a certificate in a form agreed between the receiving State and the sending State signed by a person authorized by the sending State for that purpose. The designation of the person authorised to sign the certificates as well as specimens of the signatures and stamps to be used, shall be sent to the customs administration of the receiving State.

5. A member of a force or civilian component may, at the time of his first arrival to take up service in the receiving State or at the time of the first arrival of any dependent to join him, import his personal effects and furniture free of duty for the term of such service.

6. Members of a force or civilian component may import temporarily free of duty their private motor vehicles for the personal use of themselves and their dependents. There is no obligation under this Article to grant exemption from taxes payable in respect of the use of roads by private vehicles.

7. Imports made by the authorities of a force other than for the exclusive use of that force and its civilian component, and imports, other than those dealt with in paragraphs 5 and 6 of this Article, effected by members of a force or civilian component are not, by reason of this Article, entitled to any exemption from duty or other conditions.

8. Goods which have been imported duty-free under paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 above:

   a. may be re-exported freely, provided that, in the case of goods imported under paragraph 4, a certificate, issued in accordance with that paragraph, is presented to the customs office: the customs authorities, however, may verify that goods re-exported are as described in the certificate, if any, and have in fact been imported under the conditions of paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 as the case may be;

   b. shall not normally be disposed of in the receiving State by way of either sale or gift: however, in particular cases such disposal may be authorized on conditions imposed by the authorities concerned of the receiving State (for instance, on payment of duty and tax and compliance with the requirements of the controls of trade and exchange).

9. Goods purchased in the receiving State shall be exported therefrom only in accordance with the regulations in force in the receiving State.

0. Special arrangements for crossing frontiers shall be granted by the customs authorities to regularly constituted units or formations, provided that the customs authorities concerned have been duly notified in advance.

1. Special arrangements shall be made by the receiving State so that fuel, oil and lubricants for use in service vehicles, aircraft and vessels of a force or civilian component, may be delivered free of all duties and taxes.

12

2. In paragraphs 1-10 of this Article:

   'duty' means customs duties and all other duties and taxes payable on importation or exportation. as the case may be. except dues and taxes which are no more than charges for services rendered;

   'importation' includes withdrawal from customs warehouses or continuous customs custody, provided that the goods concerned have not been grown, produced or manufactured in the receiving State.

3. The provisions of this Article shall apply to the goods concerned not only when they are imported into or exported from the receiving State but also when they are in transit through the territory of a Contracting Party, and for this purpose the expression 'receiving State' in this Article shall be regarded as including any Contracting Party through whose territory the goods are passing in transit.

Article XII

1. The customs or fiscal authorities of the receiving State may, as a condition of the grant of any customs or fiscal exemption or concession provided for in this Agreement, require such conditions to be observed as they may deem necessary to prevent abuse.

2. These authorities may refuse any exemption provided for by this Agreement in respect of the importation into the receiving State of articles grown, produced or manufactured in that State which have been exported therefrom without payment of, or upon repayment of, taxes or duties which would have been chargeable but for such exportation. Goods removed from a customs warehouse shall be deemed to be imported if they were regarded as having been exported by reason of being deposited in the warehouse.

Article XIII

1. In order to prevent offences against customs and fiscal laws regulations, the authorities of the receiving and of the sending States shall assist each other in the conduct of enquiries and the collection of evidence.

2. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure that articles liable to seizure by, or on behalf of, the customs or fiscal authorities of the receiving State are handed to those authorities.

3. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure the payment of duties, taxes and penalties payable by members of the force or civilian component or their dependents.

4. Service vehicles and articles belonging to a force or to its civilian component, and not to a member of such force or civilian component, seized by the authorities of the receiving State in connection with an offence against its customs or fiscal laws or regulations shall be handed over to the appropriate authorities of the force concerned.

Article XIV

a. A force, a civilian component and the members thereof, as well as their dependents, shall remain subject to the foreign exchange regulations of the sending State and shall also be subject to the regulations of the receiving State.

b. The foreign exchange authorities of the sending and the receiving States may issue special regulations applicable to a force or civilian component or the members thereof as well as to their dependents.

Article XV

1. Subject to paragraph 2 of this Article, this Agreement shall remain in force in the event of hostilities to which the North Atlantic Treaty applies, except that the provisions for settling claims in paragraphs 2 and 5 of Article VIII shall not apply to war damage, and that the provisions of the Agreement, and, in particular of Articles III and VII, shall immediately be reviewed by the Contracting Parties concerned, who may agree to such modifications as they may consider desirable regarding the application of the Agreement between them.

2. In the event of such hostilities, each of the Contracting Parties shall have the right, by giving 60 days' notice to the other Contracting Parties, to suspend the application of any of the provisions of this Agreement so far as it is concerned. If this right is exercised, the Contracting Parties shall immediately consult with a view to agreeing on suitable provisions to replace the provisions suspended.

Article XVI

All differences between the Contracting Parties relating to the interpretation or application of this Agreement shall be settled by negotiation between them without recourse to any outside jurisdiction. Except where express provision is made to the contrary in this Agreement, differences which cannot be settled by direct negotiation shall be referred to the North Atlantic Council.

Article XVII

Any Contracting Party may at any time request the revision of any Article of this Agreement. The request shall be addressed to the North Atlantic Council.

Article XVIII

1. The present Agreement shall be ratified and the instruments of ratification shall be deposited as soon as possible with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory State of the date of deposit thereof.

2. Thirty days after four signatory States have deposited their instruments of ratification the present Agreement shall come into force between them. It shall come into force for each other signatory State thirty days after the deposit of its instrument of ratification.

3. After it has come into force, the present Agreement shall, subject to the approval of the North Atlantic Council and to such conditions as it may decide, be open to accession on behalf of any State which accedes to the North Atlantic Treaty. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory and acceding State of the date of deposit thereof. In respect of any State on behalf of which an instrument of accession is deposited,

14

the present Agreement shall come into force thirty days after the date of the deposit of such instrument.

Article XIX

1. The present Agreement may be denounced by any Contracting Party after the expiration of a period of four years from the date on which the Agreement comes into force.

2. The denunciation of the Agreement by any Contracting Party shall be effected by a written notification addressed by that Contracting Party to the Government of the United States of America which shall notify all the other Contracting Parties of each such notification and the date of receipt thereof.

3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the notification by the Government of the United States of America. After the expiration of this period of one year, the Agreement shall cease to be in force as regards the Contracting Party which denounces it, but shall continue in force for the remaining Contracting Parties.

Article XX

1. Subject to the provisions of paragraphs 2 and 3 of this Article, the present Agreement shall apply only to the metropolitan territory of a Contracting Party.

2. Any State may, however, at the time of the deposit of its instrument of ratification or accession or at any time thereafter, declare by notification given to the Government of the United States of America that the present Agreement shall extend (subject, if the State making the declaration considers it to be necessary, to the conclusion of a special agreement between that State and each of the sending States concerned), to all or any of the territories for whose international relations it is responsible in the North Atlantic Treaty area. The present Agreement shall then extend to the territory or territories named therein thirty days after the receipt by the Government of the United States of America of the notification, or thirty days after the conclusion of the special agreements if required, or when it has come into force under Article XVIII, whichever is the later.

3. A State which has made a declaration under paragraph 2 of this Article extending the present Agreement to any territory for whose international relations it is responsible may denounce the Agreement separately in respect of that territory in accordance with the provisions of Article XIX.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries have signed the present Agreement. Done in London this nineteenth day of June, 1951, in the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single original which shall be deposited in the archives of the Government of the United States of America. The Government of the United States of America shall transmit certified copies thereof to all the signatory and acceding States.

15

LOVDATA

Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker

Ident	19-06-1951 nr 1 Multilateral
Tittel (Norsk)	Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker
Korttittel (Norsk)	
Tittel (originalspråk)	Agreement between the parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their forces
Emne	NATO
Avtalens undertegningsdato	19-06-1951
Avtalens undertegningssted	London
Avtalens ikrafttredelsesdato	23-08-1953
Undertegningsdato Norge	19-06-1951
Ikrafttredelsesdato Norge	23-08-1953
Depositar	USAhttp://www.state.gov/s/l/treaty/depositary/
Fullmakt til undertegning	18-06-1951 kronprinsreg.res.
Stortinget	St.prp.nr.117 (1952)Innst.S.nr.210 (1952)Stortingsvedtak 24. juni 1952
Ratifikasjon, godkjennelse, godtakelse	06-02-1953 kgl.res.
Dato for dep av rat.dok el.likn	24-02-1953
Publisert	NT II s 1183, Overenskomster 1954 s 79
FN-registrering	30-09-1954 2678
Parter	Part: Norge Undertegningsdato: 19-06-1951 Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 24-02-1953 Ikrafttredelsesdato: 23-08-1953 Fratredelsesdato: Merknad: Part: Belgia Undertegningsdato: Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 27-02-1953

17

Ikrafttredelsesdato: 23-08-1953
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: USA
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 24-07-1953
Ikrafttredelsesdato: 23-08-1953
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Frankrike
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 29-09-1952
Ikrafttredelsesdato: 23-08-1953
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Canada
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 28-08-1953
Ikrafttredelsesdato: 27-09-1953
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Danmark
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 28-05-1955
Ikrafttredelsesdato: 27-06-1955
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Island
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.:
Ikrafttredelsesdato:
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Luxembourg

Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 19-03-1954
Ikrafttredelsesdato: 18-04-1954
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Storbritannia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 13-05-1954
Ikrafttredelsesdato: 12-06-1954
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Italia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 22-12-1955
Ikrafttredelsesdato: 21-01-1956
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Nederland
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 18-11-1953
Ikrafttredelsesdato: 18-12-1953
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Portugal
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 22-11-1955
Ikrafttredelsesdato: 22-12-1955
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Hellas
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 26-07-1954
Ikrafttredelsesdato: 25-08-1954
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Tyrkia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 18-05-1954
Ikrafttredelsesdato: 17-06-1954
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Tyskland
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 01-06-1963
Ikrafttredelsesdato: 01-07-1963
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Spania
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 10-08-1987
Ikrafttredelsesdato: 09-09-1987
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Ungarn
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 21-01-2000
Ikrafttredelsesdato: 20-02-2000
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Litauen
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 21-07-2004
Ikrafttredelsesdato: 20-08-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Latvia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 02-08-2004
Ikrafttredelsesdato: 01-09-2004

Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Slovakia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 13-09-2004
Ikrafttredelsesdato: 13-10-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Slovenia
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 28-09-2004
Ikrafttredelsesdato: 28-10-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Bulgaria
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 04-10-2004
Ikrafttredelsesdato: 03-11-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Romania
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 04-11-2004
Ikrafttredelsesdato: 04-12-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

Part: Estland
Undertegningsdato:
Ratifisert/tiltrådt/godkjent etc.: 26-11-2004
Ikrafttredelsesdato: 26-12-2004
Fratredelsesdato:
Merknad:

21

Innholdsfortegnelse

Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker.....1
Innholdsfortegnelse 7
Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker 8
Vedlegg. 18

I henhold til kronprinsreg.res. 18. juni 1951 ble avtalen undertegnet i London 19. juni 1951. Stortinget ga 24. juni 1952 sitt samtykke til ratifikasjon av avtalen, se St.prp.nr.117 (1952) og Innst.S.nr.210 (1952). Den ble ratifisert ved kgl.res. 6. februar 1953 og trådte i kraft 23. august 1953.

Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker

Partene i den nordatlantiske traktat, undertegnet i Washington den 4. april 1949;

Som har tatt i betraktning at væpnede styrker tilhørende en av partene etter særskilt overenskomst vil kunne bli sendt for å tjenestegjøre på en annen parts territorium;

Som er oppmerksom på at såvel beslutning om å sende slike styrker som de vilkår under hvilke de blir sendt, fortsatt vil være avhengig av særskilt overenskomst mellom vedkommende parter for så vidt vilkårene ikke er fastsatt i denne avtale;

Men som ønsker å fastlegge slike styrkers status når de befinner seg på en annen parts territorium;

er blitt enig om følgende:

Artikkel I.

1. I denne avtale skal med uttrykket
   (a) «styrke» forstås personell tilhørende en kontraherende parts land-, sjø- eller luftstridskrefter når det i tjenesteøyemed oppholder seg på en annen kontraherende parts territorium innen det nordatlantiske område, likevel slik at de to kontraherende parter som det er tale om kan komme overens om at visse personer, enheter eller avdelinger ikke skal ansees å utgjøre eller være innbefattet i en «styrke» etter denne avtale;
   (b) «sivile element» forstås det sivile personell som ledsager styrken til en kontraherende part og er ansatt av denne kontraherende parts militære tjenestegrener og hverken er statsløse eller borgere av en stat som ikke er part i den nordatlantiske traktat, og heller ikke er borgere av eller har fast opphold i den stat hvor styrken befinner seg;
   (c) «pårørende» forstås ektefelle til et medlem av styrken eller det sivile element eller vedkommendes barn, som underholdes av ham;
   (d) «senderstat» forstås den kontraherende part som styrken tilhører;
   (e) «mottakerstat» forstås den kontraherende part på hvis territorium styrken eller et sivilt element befinner seg, uansett om den er stasjonert der eller er der på gjennomreise;
   (f) «senderstatens militære myndigheter» forstås de myndigheter i senderstaten som etter dens lovgivning har fullmakt til å håndheve statens militære lover overfor medlemmer av dens styrker eller sivile elementer;
   (g) «det Nordatlantiske Råd» forstås det råd som er opprettet ved artikkel 9 i den nordatlantiske traktat, eller et av rådets underordnede organer som har fullmakt til å handle på dets vegne[1]
2. Denne avtale skal gjelde for myndighetene i områder som politisk hører under de kontraherende parter innenfor de territorier som denne avtale omfatter eller hvor den får anvendelse ifølge artikkel XX på samme måte som den gjelder for de kontraherende parters sentrale myndigheter, likevel slik at eiendom tilhørende politiske underavdelinger i forhold til bestemmelsene i artikkel VIII ikke skal ansees som eiendom tilhørende en kontraherende part.

1 Se vedtak av Det Nordatlantiske Stedfortrederråd 4. april 1952 (nr. *561 A).

Art II.

En styrke og dens sivile element så vel som de enkelte medlemmer og deres pårørende er forpliktet til å respektere mottakerstatens lovgivning og til å avholde seg fra enhver virksomhet som er i strid med ånden i

24

denne avtale, og spesielt fra enhver politisk virksomhet i mottakerstaten. Det er også senderstatens plikt å treffe nødvendige tiltak i dette øyemed.

Artikkel III.

1. På de betingelser som er angitt i punkt 2 i denne artikkel og etter oppfyllelse av de formaliteter som er fastsatt av mottakerstaten med hensyn til inn- og utreise av en styrke og dennes medlemmer, skal slike medlemmer være unntatt fra pass- og visumbestemmelser samt innvandringskontroll ved innreise til og utreise fra mottakerstatens territorium. De skal også være unntatt fra mottakerstatens bestemmelser om registrering av og kontroll med utlendinger, men skal ikke ansees for å oppnå rett til fast opphold eller bopel på mottakerstatens territorium.
2. Bare de dokumenter som er nevnt nedenfor skal kreves når det gjelder medlemmer av en styrke. Disse må på forlangende forevise:
   (a) Personlig identitetskort, utstedt av senderstaten, inneholdende navn, fødselsår og -dag, grad og eventuelt nummer, tjenestegren og fotografi;
   (b) Individuell eller kollektiv reiseordre, avfattet på senderstatens språk samt på engelsk og fransk, utstedt av vedkommende myndighet i senderstaten eller i Atlanterhavspaktens organisasjon, med bekreftelse for gruppens eller enkeltpersonens status som medlem eller medlemmer av en styrke, så vel som den reise det er gitt ordre om. Mottakerstaten kan forlange at en reiseordre skal være medunderskrevet av en representant for denne stat som har myndighet til det.
3. Passene tilhørende medlemmer av et sivilt element og pårørende skal inneholde opplysninger om deres status.
4. Hvis et medlem av en styrke eller et sivilt element forlater senderstatens tjeneste uten å vende tilbake til hjemlandet, skal senderstatens myndigheter straks underrette myndighetene i mottakerstaten og gi slike opplysninger som ønskes. Myndighetene i senderstaten skal på samme måte underrette myndighetene i mottakerstaten om medlemmer som har vært fraværende i mer enn 21 døgn.
5. Hvis mottakerstaten har begjært et medlem av en styrke eller et sivilt element fjernet fra dens territorium, eller har utstedt utvisningsordre mot et tidligere medlem av en styrke eller et sivilt element eller mot en pårørende til et medlem eller et tidligere medlem, skal myndighetene i senderstaten være forpliktet til å motta vedkommende på sitt territorium eller på annen måte ta seg av ham utenfor senderstatens område. Bestemmelsene under dette punkt skal bare gjelde for personer som ikke er borgere av mottakerstaten og som er kommet til mottakerstaten som medlem av en styrke eller et sivilt element eller for å bli slikt medlem, samt for slike personers pårørende.

Artikkel IV.

Mottakerstaten skal enten
   (a) godta som gyldig uten kjøreprøve og gebyr førerkort eller -tillatelse eller militært førerkort utstedt av senderstaten eller en politisk underavdeling av denne til et medlem av en styrke eller et sivilt element, eller
   (b) selv utstede førerkort eller -tillatelse til ethvert medlem av en styrke eller et sivilt element som innehar førerkort eller -tillatelse eller militært førerkort utstedt av senderstaten eller en politisk underavdeling av denne, og uten å kreve kjøreprøve.

Artikkel V.

1. Medlemmer av en styrke skal vanligvis bære uniform. Hvis ikke annet er avtalt mellom myndighetene i senderstaten og mottakerstaten, skal sivile klær kunne bæres på de samme vilkår som gjelder for medlemmene av mottakerstatens væpnede styrker. Regulært oppsatte enheter eller avdelinger av en styrke skal bære uniform når de passerer landegrenser.
2. Tjenestekjøretøyer som tilhører en styrke eller et sivilt element, skal foruten registreringsnummer være forsynt med tydelig nasjonalitetsmerke.

Artikkel VI.

Medlemmer av en styrke kan inneha og bære våpen, forutsatt at de etter sine ordrer har rett til det. Senderstatens myndigheter skal ta under velvillig overveielse anmodninger fra mottakerstaten angående dette spørsmål.

Artikkel VII.

1. Under de vilkår som er fastsatt i denne artikkel skal
   (a) senderstatens militære myndigheter ha rett til innenfor mottakerstatens område å utøve all den strafferettslige og disiplinære jurisdiksjon som etter senderstatens lover tilkommer dem overfor alle personer som er underkastet denne stats militære lovgivning;
   (b) mottakerstatens myndigheter har jurisdiksjon over medlemmene av en styrke eller et sivilt element og deres pårørende når det gjelder lovovertredelser begått på mottakerstatens territorium og straffbare etter denne stats lovgivning.
2.
   (a) Senderstatens militære myndigheter skal ha rett til å utøve eksklusiv jurisdiksjon over personer som er i underkastet denne stats militære lovgivning når det gjelder lovovertredelser, herunder forbrytelser mot statens sikkerhet, som er straffbare etter senderstatens, men ikke etter mottakerstatens lover.
   (b) Mottakerstatens myndigheter skal ha rett til å utøve eksklusiv jurisdiksjon over medlemmer av en styrke i eller et sivilt element og deres pårørende når det gjelder lovovertredelser, herunder forbrytelser mot denne stats i sikkerhet, som er straffbare etter dens, men ikke etter senderstatens lovgivning.
   (c) Når det gjelder bestemmelsene i dette punkt og i punkt 3 i denne artikkel skal forbrytelser mot statens sikkerhet omfatte i) forræderi mot staten, ii) sabotasje, spionasje og krenkelse av lovgivningen om statshemmeligheter og om forsvarshemmeligheter.
3. I tilfelle hvor begge stater har rett til å utøve jurisdiksjon, skal følgende regler gjelde:
   (a) senderstatens militære myndigheter skal ha førsteretten til å utøve jurisdiksjon over medlemmer av en styrke eller et sivilt element når det gjelder:
      1. lovovertredelser som utelukkende er rettet mot denne stats eiendom eller sikkerhet, eller lovovertredelser utelukkende rettet mot person eller formue vedkommende andre medlemmer av denne stats styrke eller sivile element eller en pårørende;
      2. overtredelser i samband med handlinger eller unnlatelser under utførelse av tjenesteplikter.
   (b) Når det gjelder enhver annen lovovertredelse skal mottakerstatens myndigheter ha førsteretten til å utøve jurisdiksjon.
   (c) Hvis den stat som har førsteretten, beslutter ikke å utøve jurisdiksjon, skal den underrette den annen stats myndigheter så snart som mulig. Myndighetene i den stat som har førsteretten, skal ta under velvillig overveielse anmodninger fra myndighetene i den annen stat om å frafalle retten i saker hvor denne stat anser en slik frafallelse for å være av særlig viktighet.
4. Foranstående bestemmelser i denne artikkel skal ikke gi senderstatens myndigheter noen som helst rett til å utøve jurisdiksjon over personer som er borgere av eller har fast opphold i mottakerstaten, medmindre de er medlemmer av senderstatens styrker.
5.
   (a) Myndighetene i mottakerstat og senderstat skal gi hverandre hjelp til å anholde medlemmer av en styrke eller et sivilt element eller en pårørende på mottakerstatens territorium, og ved å overlevere dem til den myndighet som skal utøve jurisdiksjon i samsvar med bestemmelsene ovenfor.
   (b) Myndighetene i mottakerstaten skal straks underrette senderstatens militære myndigheter når et medlem av en styrke eller et sivilt element eller en pårørende blir anholdt.
   (c) Holdes et anklaget medlem av en styrke eller et sivilt element som mottakerstaten skal utøve jurisdiksjon over, i forvaring hos senderstaten, skal dette fortsette inntil tiltale reises mot ham av mottakerstaten.
6.
   (a) Mottaker- og senderstatens myndigheter skal bistå hverandre med de nødvendige undersøkelser angående lovovertredelser og med innsamling og fremskaffelse av bevis, herunder beslagleggelse, og

– når det finnes rimelig – overlevering av gjenstander som har sammenheng med en lovovertredelse. Overleveringen av slike gjenstander kan gjøres betinget av at de blir levert tilbake innen en frist fastsatt av den myndighet som utleverer dem.

(b) De kontraherende parters myndigheter skal underrette hverandre om utfallet av alle saker hvor begge parter har rett til å utøve jurisdiksjon.

7.

(a) Senderstatens myndigheter skal ikke fullbyrde dødsdommer i mottakerstaten dersom mottakerstatens lovgivning ikke hjemler slik straff i tilsvarende tilfelle.

(b) Mottakerstatens myndigheter skal ta under velvillig overveielse anmodninger fra senderstatens myndigheter om bistand til fullbyrdelse av fengselsstraff idømt av senderstatens myndigheter innenfor mottakerstatens territorium i henhold til denne artikkels bestemmelser.

8. Dersom en anklaget har vært stilt for retten av én kontraherende parts myndigheter i samsvar med bestemmelsene i denne artikkel, og er blitt frifunnet, eller er blitt dømt og soner eller har sonet sin straff, eller er blitt benådet, kan han ikke igjen stilles for retten av en annen kontraherende parts myndigheter for den samme forbrytelse og på det samme territorium. Bestemmelsene under dette punkt skal likevel ikke hindre senderstatens militære myndigheter i å behandle spørsmålet om et medlem av dets styrker har krenket dets disiplinærbestemmelser ved handling eller unnlatelse som var en lovovertredelse som han er tiltalt for av en annen kontraherende parts myndigheter.

9. Når et medlem av en styrke eller et sivilt element eller en pårørende blir gjenstand for straffeforfølgning under mottakerstatens jurisdiksjon, skal han ha rett til

(a) snarlig og hurtig rettergang,

(b) før saken fremmes å få nøyaktig rede på den eller de anklager som rettes mot ham,

(c) å bli konfrontert med anklagevitnene,

(d) å kunne kreve innstevnet – eventuelt ved hjelp av tvangsmidler – forsvarsvitner, forutsatt at de befinner seg innenfor mottakerstatens jurisdiksjon,

(e) selv å velge forsvarer eller til kostnadsfritt å få offentlig oppnevnt forsvarer på de betingelser som til enhver tid gjelder i mottakerstaten,

(f) bistand av en kyndig tolk, dersom han anser det nødvendig, og

(g) å stå i forbindelse med en representant for senderstatens regjering og – når domstolens regler tillater det – å ha en slik representant til stede under rettssaken.

10.

(a) En styrkes oppsatte militære enheter eller avdelinger skal ha rett til å føre politioppsyn innenfor alle leirer, anlegg og andre områder som de etter overenskomst med mottakerstaten bruker. Styrkens militærpoliti kan treffe alle nødvendige tiltak for å sikre opprettholdelse av orden og sikkerhet innen området.

(b) Utenfor disse områder skal militærpoliti bare anvendes etter avtale med mottakerstatens myndigheter og i forståelse med disse myndigheter, og bare så langt det er nødvendig for å opprettholde disiplin og orden blant styrkens medlemmer.

11. Hver av de kontraherende parter skal utvirke slik lovgivning som de anser påkrevet for innenfor deres territorium å opprettholde den nødvendige sikkerhet og beskyttelse når det gjelder anlegg, utstyr, eiendom, offentlige arkiver og opplysninger tilhørende andre kontraherende parter og for avstraffelse av personer som måtte overtre lover som utferdiges i dette øyemed.

Artikkel VIII. [1]

1. Hver av de kontraherende parter frafaller alle erstatningskrav mot andre kontraherende parter for skade på eiendom som tilhører dem selv og brukes av dens land-, sjø- eller luftstridskrefter, på vilkår av at skaden

(i) er voldt av et medlem av eller funksjonær ved den annen kontraherende parts militære tjenestegrener under utførelsen av hans plikter i forbindelse med oppgaver innenfor den nordatlantiske traktats ramme, eller

(ii) er oppstått ved bruk av kjøretøy, fartøy eller fly som tilhørte den annen kontraherende part og ble

brukt av dennes militære tjenestegrener, og forutsatt at det kjøretøy, fartøy eller fly som har voldt skaden, ble brukt i forbindelse med oppgaver innenfor den nordatlantiske traktats ramme eller at skaden ble gjort på gjenstander som ble brukt på denne måte.

Krav på bergelønn fra en kontraherende part mot en annen kontraherende part skal frafalles, når det bergede fartøy eller last tilhørte en kontraherende part og ble brukt av dennes væpnede styrker til oppgaver innenfor den nordatlantiske traktats ramme.

2.

(a) Dersom skade som nevnt under punkt 1 oppstår eller blir voldt på annen eiendom som tilhører en kontraherende part og befinner seg på dennes territorium, skal spørsmålet om ansvar for en annen part avgjøres og skadebeløpet fastsettes av en enkelt voldgiftsmann valgt overensstemmende med bestemmelsen under dette punkts bokstav (b) med mindre vedkommende kontraherende parter blir enige om en annen ordning. Voldgiftsmannen skal også avgjøre mulige motkrav som måtte være oppstått ved den samme begivenhet.

(b) Den voldgiftsmann som er nevnt foran under bokstav (a), skal etter avtale mellom vedkommende kontraherende parter velges blant borgere av mottakerstaten som innehar eller har innehatt en høy dommerstilling. Hvis de kontraherende parter ikke innen to måneder kan komme til enighet om en voldgiftsmann, kan enhver av dem anmode generalsekretæren i Den Nordatlantiske Traktats Organisasjon, eller hans stedfortreder eller den person Det Nordatlantiske Råd måtte utpeke, om å utpeke en person med de nevnte kvalifikasjoner.

(c) Voldgiftsmannens avgjørelser skal være endelige og bindende for de kontraherende parter.

(d) De erstatningsbeløp som voldgiftsmannen fastsetter, skal fordeles overensstemmende med bestemmelsene i denne artikkels punkt 5 (e) (i), (ii) og (iii).

(e) Voldgiftsmannens godtgjørelse skal fastsettes ved avtale mellom vedkommende kontraherende parter og skal, sammen med de nødvendige utgifter i forbindelse med utførelsen av hans oppdrag, bestrides med like deler på hver.

(f) De kontraherende parter frafaller dog sine erstatningskrav i alle tilfelle hvor skaden er mindre enn:

Belgia	b.frs.	70
Canada	$	1
Danmark	kr.	9
De Forente Stater	$	1
Frankrike	fr.frs.	490
Island	kr.	22
Italia	lire	850
Luxembourg	l.frs.	70
Nederland	gylden	5
Norge	kr.	10
Portugal	es.	40
Storbritannia	£	

Enhver annen kontraherende part hvis eiendom er blitt skadet ved den samme begivenhet, skal også frafalle krav inntil de ovennevnte beløp. I tilfelle av vesentlig endring i kursen mellom de nevnte valutaer, skal de kontraherende parter bli enige om de nødvendige korrigeringer i disse beløp.

3. I forhold til denne artikkels punkt 1 og 2 skal uttrykket «som tilhører en kontraherende part» for så vidt angår fartøyer innbefatte fartøyer som vedkommende part har på «bare boat charter» eller har rekvirert på «bare boat» vilkår eller tatt som prise (unntagen for så vidt risikoen for tap eller ansvar bæres av en annen person enn den kontraherende part).

4. Hver av de kontraherende parter frafaller alle erstatningskrav mot andre kontraherende parter for tilfelle av at et medlem av partens væpnede styrker blir skadet eller dør under utføringen av tjenesteplikter.

5. Erstatningskrav (bortsett fra kontraktsmessige krav og krav som går inn under denne artikkels punkt 6 og 7) som oppstår i anledning av handlinger eller unnlatelse begått av et medlem av en styrke eller et sivilt element under utføringen av tjenesteplikter, eller som oppstår i anledning av hvilke som helst andre handlinger, unnlatelser eller hendelser som en styrke eller et sivilt element er rettslig ansvarlig for, og som

innenfor mottakerstatens territorium medfører tap for tredjemann som ikke er kontraherende part, skal behandles av mottakerstaten i samsvar med følgende bestemmelser:

(a) Kravene skal inngis, vurderes og gjøres opp eller pådømmes i samsvar med de lover og bestemmelser som i mottakerstaten gjelder om krav som oppstår ved dens egne væpnede styrkers virksomhet.

(b) Mottakerstaten kan gjøre opp ethvert slikt erstatningskrav, og betaling av et omforent eller rettslig fastsatt beløp skal erlegges av mottakerstaten i landets egen valuta.

(c) Slik betaling hva enten den skjer på grunnlag av minnelig oppgjør eller avgjørelse truffet av mottakerstatens kompetente domstoler, og en endelig dom, avsagt av en slik domstol, som går ut på at betaling ikke skal ytes, skal være endelig og bindende for de kontraherende parter.

(d) Mottakerstaten skal underrette vedkommende senderstater om alle erstatninger som er betalt, og skal samtidig gi opplysning om alle enkeltheter i saken og gi forslag om fordeling av beløpet i samsvar med bokstav (e), (i), (ii) og (iii) nedenfor. Hvis svar ikke mottas innen to måneder, skal forslaget til fordeling ansees som godtatt.

(e) Utlegg til oppfyllelse av erstatningskrav i samsvar med bokstav (d) ovenfor samt denne artikkels punkt 2, skal fordeles mellom de kontraherende parter på følgende måte:

(i) Hvor bare én senderstat er ansvarlig skal det fastsatte eller idømte beløp fordeles slik at 25% belastes mottakerstaten og 75% belastes senderstaten.

(ii) Hvor mer enn én stat er ansvarlig for skaden, skal det fastsatte eller idømte beløp deles likt mellom dem; dog så at mottakerstaten, dersom den ikke er en av de ansvarlige stater, skal bidra med halvparten av hva hver av senderstatene betaler.

(iii) Hvor skaden er voldt av militære styrker tilhørende de kontraherende parter, og det ikke er mulig klart å henføre den til en eller flere av disse styrker, skal det fastsatte eller idømte beløp utlignes likt på vedkommende kontraherende parter; dog så at mottakerstaten, dersom den ikke er en av de stater hvis væpnede styrker har voldt skaden, skal bidra med halvparten av hva hver av senderstatene betaler.

(iv) Hvert halvår skal mottakerstaten sende vedkommende senderstater en oppgave over de beløp den har utbetalt i løpet av halvårsperioden i saker hvor den foreslåtte prosentvise fordeling er godtatt, med anmodning om refusjon. Refusjon skal ytes så snart som mulig og i mottakerstatens valuta.

(f) I saker hvor anvendelsen av bestemmelsene i dette punkts bokstav (b) og (e) ville skape alvorlige vanskeligheter for en kontraherende part, kan denne part anmode det Nordatlantiske Råd om å fastsette oppgjør etter andre retningslinjer.

(g) Et medlem av en styrke eller et sivilt element skal ikke gjøres til gjenstand for rettslig forfølgning til iverksettelse av en dom avsagt mot ham i mottakerstaten i saker som er oppstått i anledning av utføringen av tjenesteplikter.

(h) Unntagen for så vidt bokstav (e) i dette punkt får anvendelse på krav som går inn under denne artikkels punkt 2, skal bestemmelsene i dette punkt ikke gjelde for erstatningskrav som oppstår ved eller i forbindelse med et skips fart eller manøvrering, eller ved lasting, transport eller lossing av lasten når det ikke dreier seg om erstatningskrav i forbindelse med dødsfall eller skade på person hvor denne artikkels punkt 4 ikke får anvendelse.

6. Erstatningskrav mot medlemmer av en styrke eller et sivilt element som oppstår i anledning av rettsstridige handlinger eller unnlatelser i mottakerstaten som ikke er foretatt under utføring av tjenesteplikter, skal behandles på følgende måte:

(a) Mottakerstatens myndigheter skal vurdere erstatningskravet og fastsette klagerens erstatning på en rimelig og rettferdig måte. De skal ta i betraktning alle sakens omstendigheter, herunder også den skadede persons opptreden, og utarbeide en rapport om saken.

(b) Rapporten skal tilstilles senderstatens myndigheter som uten opphold skal avgjøre om de vil tilby en ex gratia betaling, og i tilfelle, med hvilket beløp.

(c) Hvis et tilbud om ex gratia betaling blir fremsatt og godtatt av klageren som fullt oppgjør for hans krav, skal senderstatens myndigheter selv foreta utbetalingen og underrette mottakerstatens myndigheter om sin avgjørelse og om den sum som er betalt.

(d) Intet i dette punkt skal gjøre innskrenkning i den jurisdiksjon som tilkommer mottakerstatens domstoler for så vidt angår søksmål mot et medlem av en styrke eller et sivilt element, med mindre og

inntil det er foretatt betaling som fullt ut gir dekning for kravet.

7. Krav som oppstår i anledning av uhjemlet bruk av kjøretøyer tilhørende senderstatens militære tjenestegrener, skal behandles i samsvar med denne artikkels punkt 6 for så vidt ikke styrken eller det sivile element er rettslig ansvarlig.
8. Hvis det oppstår tvist om en rettsstridig handling eller unnlatelse er begått av et medlem av en styrke eller et sivilt element under utføring av tjenesteplikter, eller om bruken av kjøretøyer tilhørende senderstatens militære tjenestegrener var uhjemlet, skal spørsmålet forelegges en voldgiftsmann oppnevnt i samsvar med punkt 2 (b) i denne artikkel. Voldgiftsmannens av gjørelse av spørsmålet skal være endelig og bindende.
9. Senderstaten skal ikke kreve immunitet for medlemmer av en styrke eller et sivilt element overfor den sivile jurisdiksjon som tilligger mottakerstatens domstoler, unntagen i den utstrekning som er fastsatt i denne artikkels punkt 5 (g).
10. Myndighetene i senderstaten og mottakerstaten skal samarbeide for å skaffe til veie de bevis som trenges for en rettferdig saksbehandling og avgjørelse av erstatningskrav som vedkommer de kontraherende parter.

1 Endret ved vedtak av Det Nordatlantiske Stedfortrederråd 4. april 1952 (nr. *561 A).

Artikkel IX.

1. Medlemmer av en styrke eller et sivilt element og deres pårørende skal på oppholdsstedet kunne kjøpe de varer de trenger til eget forbruk og de tjenester de har bruk for på samme vilkår som borgere av mottakerstaten.
2. Varer som kjøpes på oppholdsstedet til underhold av en styrke eller et sivilt element skal i alminnelighet innkjøpes gjennom de myndigheter som foretar innkjøp av slike varer for mottakerstatenes militære tjenestegrener, For å unngå at slike anskaffelser skal få uheldige virkninger for mottakerstatens økonomi, skal denne stats kompetente myndigheter når det er nødvendig angi de varer som helt eller delvis ikke bør være gjenstand for kjøp.
3. Med forbehold av de avtaler som allerede gjelder eller som heretter måtte bli inngått mellom kompetente representanter for sender- og mottakerstatene skal myndighetene i mottakerstaten alene treffe passende tiltak med henblikk på å skaffe tilveie for en styrke eller et sivilt element bygninger og grunn, så vel som hjelpemidler og tjenester i samband hermed, i den utstrekning det er nødvendig. Disse avtaler og ordninger skal så vidt mulig være i samsvar med de bestemmelser som gjelder for forlegning og underbringelse av tilsvarende personell hos mottakerstaten. I mangel av særskilt avtale om det motsatte skal mottakerstatens lovgivning være bestemmende for de rettigheter og plikter som oppstår i anledning av besittelsen og bruken av bygninger, grunn, hjelpemidler og tjenester.
4. En styrke eller et sivilt elements behov for lokal, sivil arbeidskraft skal tilfredsstilles på samme måte som når det gjelder mottakerstatens tilsvarende behov, og ved hjelp av mottakerstatens myndigheter gjennom arbeidskontorene.

   Vilkårene for ansettelse og arbeid, særlig med hensyn til lønn, ekstrabetaling og arbeidsverntiltak, skal være slik som fastsatt i mottakerstatens lovgivning. Slike sivile arbeidere, beskjeftiget av en styrke eller et sivilt element, skal ikke i noen henseende regnes som medlemmer av styrken eller det sivile element.
5. Hvis en styrke eller et sivilt element har utilstrekkelig lege- eller tannlegehjelp på det sted hvor den er stasjonert, kan dens medlemmer og deres pårørende få lege- og tannlegehjelp, herunder sykehusopphold, på samme vilkår som tilsvarende personell i mottakerstaten.
6. Mottakerstaten skal ta under velvillig overveielse anmodninger om å tilstå medlemmer av en styrke eller et sivilt element reiselettelser og reduksjon i billettpriser. Disse lettelser og reduksjoner skal være gjenstand for særskilt overenskomst mellom vedkommende regjeringer.
7. Med forbehold av alminnelige eller spesielle finansielle ordninger mellom de kontraherende parter, skal betaling i stedlig valuta for varer, husrom og tjenester som er levert i henhold til denne artikkels punkt 2, 3, 4 og om nødvendig 5 og 6 foretas omgående av styrkens myndigheter.
8. Hverken en styrke, et sivilt element, deres medlemmer eller pårørende skal etter denne artikkel være fritatt

for skatter eller avgifter i forbindelse med innkjøp eller tjenester som er avgiftspliktige i henhold til mottakerstatens avgiftsbestemmelser.

Artikkel X.

1. Når det rettslige grunnlag for skattlegging i mottakerstaten beror på opphold eller bopel, skal et medlem av en styrke eller et sivilt element i den tid han oppholder seg på mottakerstatens territorium utelukkende som slikt medlem, ikke ansees for å ha opphold i landet eller å ha skiftet opphold eller bopel, for så vidt angår slik skattlegging. Medlemmer av en styrke eller et sivilt element skal være fritatt for skatt i mottakerstaten av lønn og annen godtgjørelse utbetalt dem av senderstaten som slike medlemmer, og likeledes av løsøregjenstander som befinner seg i mottakerstaten utelukkende på grunn av medlemmets opphold der.
2. Bestemmelsene i denne artikkel skal ikke være til hinder for skattlegging av et medlem av en styrke eller et sivil element når det gjelder inntektsbringende virksomhet som han – utenfor hans tjeneste – måtte drive i mottakerstaten. Bortsett fra lønn og annen godtgjørelse og løsøregjenstander som nevnt i punkt 1, skal bestemmelsene i denne artikkel ikke hindre beskatning som medlemmet ville ha vært undergitt i henhold til mottakerstatens lovgivning, selv om han ansees for å ha opphold eller bopel utenfor denne stats territorium.
3. Bestemmelsene i denne artikkel skal ikke gjelde «toll», slik som definert i artikkel XI, punkt 12.
4. I forhold til denne artikkel skal uttrykket «medlem av en styrke» ikke omfatte personer som er borgere av mottakerstaten.

Artikkel XI.

1. For så vidt ikke annet er uttrykkelig fastsatt i denne avtale, skal medlemmer av en styrke og et sivilt element så vel som deres pårørende være underlagt de lover og bestemmelser som håndheves av mottakerstatens tollmyndigheter. Særlig skal mottakerstatens tollmyndigheter på de alminnelige vilkår som er fastlagt i mottakerstatens lover og forskrifter, ha rett til å undersøke medlemmer av en styrke eller et sivilt element og deres pårørende, granske deres bagasje og kjøretøyer og beslaglegge gjenstander i samsvar med slike lover og forskrifter.
2.
   (a) Midlertidig import og re-eksport av tjenestekjøretøyer med egen drivkraft tilhørende en styrke eller et sivilt element, skal tillates fri for toll ved forevisning av et dokument («triptyque») av et slikt innhold som angitt i vedlegget til denne avtale.
   (b) Midlertidig import av slike kjøretøyer som ikke har egen drivkraft skal være underlagt bestemmelsene i denne artikkels punkt 4, og re-eksport av silke kjøretøyer bestemmelsene i punkt 8.
   (c) En styrke eller et sivilt elements tjenestekjøretøyer skal være fritatt for veiskatt.
3. Offisielle dokumenter under offisielt segl skal ikke være gjenstand for tollundersøkelse. Kurerer, uansett deres status, som medfører slike dokumenter, må være utstyrt med individuell reiseordre, utstedt i samsvar med artikkel III, punkt 2 (b). En slik reiseordre skal angi antallet av forsendelser som medføres og bekrefte at disse bare inneholder offisielle dokumenter.
4. En styrke skal kunne importere tollfritt styrkens utstyr og rimelige mengder av proviant, materiell og andre varer som utelukkende skal brukes av styrken, og hvor dette tillates av mottakerstaten, også av dets sivile element og pårørende. Denne tollfrie import skal være betinget av at det ved tollstasjonene på innreisestedet, sammen med slike tollpapirer som man blir enige om, deponeres en erklæring, avfattet slik som mottaker- og senderstaten er blitt enige om, og undertegnet av en person som er bemyndiget til dette av senderstaten. Mottakerstatens tollmyndighet skal gis underretning om oppnevnelsen av den person som er bemyndiget til å undertegne erklæringene og skal få signaturprøver og avtrykk av de stempler som vil bli anvendt.
5. Medlemmer av en styrke eller et sivilt element skal ved første gangs ankomst for tjeneste i mottakerstaten, eller – for så vidt angår deres pårørende – første gang de kommer til landet for å slutte seg til dem, kunne innføre sine personlige effekter og møbler tollfritt for den tid tjenesten varer.
6. Medlemmer av en styrke eller et sivilt element skal midlertidig kunne innføre tollfritt motorkjøretøyer til

eget og pårørendes personlige brak. Denne artikkel forplikter ikke til å yte skattefrihet med hensyn til betaling av veiskatt for private kjøretøyer.

7. Import som en styrkes myndigheter foretar til annet formål enn styrkens eller det sivile elements eksklusive bruk, og annen import enn omhandlet i denne artikkels punkt 5 og 6, foretatt av et medlem av en styrke eller et sivilt element, skal ikke på grunn av denne artikkel være berettiget til tollfrihet eller andre lettelser.
8. Varer som er importert tollfritt i henhold til punkt 2 (b), 4, 5 eller 6 ovenfor:
   (a) kan fritt re-eksporteres, forutsatt at det, hvis varene er importert i henhold til punkt 4, forevises for tollmyndighetene en erklæring utstedt i samsvar med bestemmelsene i det nevnte punkt; men tollmyndighetene kan ved undersøkelse forvisse seg om at varer som re-eksporteres er slik som beskrevet i erklæringen, hvis noen sådan foreligger, og virkelig er importert i henhold til bestemmelsene i henholdsvis punkt 2 (b), 4, 5 eller 6.
   (b) må i alminnelighet ikke avhendes i mottakerstaten ved salg eller gave, men i særlige tilfelle kan slik avhending tillates på slike betingelser som fastsettes av vedkommende myndigheter i mottakerstaten (f.eks. ved betaling av toll og skatt og i samsvar med kontrollbestemmelsene for omsetting av varer og valuta).
9. Varer som er kjøpt i mottakerstaten kan bare eksporteres derfra i henhold til gjeldende bestemmelser i mottakerstaten.
10. Tollmyndighetene skal tilstå regulært oppsatte enheter eller avdelinger spesielle lettelser ved passering av grensen, forutsatt at vedkommende tollmyndigheter har fått behørig varsel på forhånd.
11. Mottakerstaten skal treffe særlig tiltak for at brenselsstoff, olje og smøreveske til bruk for tjenestekjøretøyer, fly eller fartøyer tilhørende en styrke eller et sivilt element kan leveres fritt for alle skatter og avgifter.
12. I denne artikkels punkt 1–10 betyr uttrykket «toll» tollavgifter og alle andre avgifter og skatter som erlegges ved henholdsvis import og eksport, unntagen avgifter og skatter som er godtgjøring for tjenester.

    «Import» innbefatter uttaking fra tollager eller tollmessig forvaring, forutsatt at angjeldende varer ikke er avlet, fremstilt eller forarbeidet i mottakerstaten.
13. Bestemmelsene i denne artikkel skal gjelde for varer ikke bare når de importeres til eller eksporteres fra mottakerstaten, men også når de befinner seg i transitt gjennom en kontraherende parts territorium, og av den grunn skal uttrykket «mottakerstat» i denne artikkel også omfatte en kontraherende part gjennom hvis territorium varene passerer i transitt.

Artikkel XII.

1. Som vilkår for å yte de toll- og skattefritakelser eller andre innrømmelser som omhandles i denne avtale, kan mottakerstatens toll- og skattemyndigheter forlange at de bestemmelser som de anser for nødvendige for å hindre misbruk, blir iakttatt.
2. De nevnte myndigheter kan avslå enhver fritakelse som er fastsatt i denne avtale ved import til mottakerstaten av varer som er avlet, fremstilt eller forarbeidet i mottakerstaten, og som er eksportert derfra uten erleggelse av – eller med tilbakebetaling av – skatter og avgifter som ville ha vært pålagt varene hvis de ikke var blitt eksportert. Varer som uttas fra tollagre skal anses som importert hvis de ble ansett for å være eksportert ved at de ble innsatt på lageret.

Artikkel XIII.

1. For å hindre overtredelser av skatte- og tollovgivningen skal myndighetene i mottaker- og senderstatene bistå hverandre med å oppta forklaringer og samle bevismateriale.
2. Styrkens myndigheter skal yte all mulig bistand for å sikre at varer som kan beslaglegges av eller på vegne av mottakerstatens toll- og skattemyndigheter, blir overlevert disse myndigheter.
3. Styrkens myndigheter skal yte all mulig bistand for å sikre at skatter, toll og bøter som skal erlegges av medlemmer av en styrke eller et sivilt element eller deres pårørende, blir betalt.
4. Tjenestekjøretøyer og gjenstander som tilhører en styrke eller dets sivile element, og ikke et medlem av en slik styrke eller sivilt element personlig, og som blir beslaglagt av mottakerstatens myndigheter i

forbindelse med en overtredelse av landets toll- eller skattelover eller bestemmelser, skal leveres til vedkommende styrkes rette myndigheter.

Artikkel XIV.

1. En styrke, et sivilt element, deres medlemmer og de pårørende skal fortsatt være underlagt senderstatens valutalovgivning, og skal samtidig være underlagt mottakerstatens valutalovgivning.
2. Sender- og mottakerstatenes valutamyndigheter kan gi særlige bestemmelser for en styrke eller et sivilt element, deres medlemmer og de pårørende.

Artikkel XV.

1. På de vilkår som er fastsatt i denne artikkels punkt 2 skal denne avtale fortsatt gjelde i tilfelle av fiendtligheter som omfattes av den nordatlantiske traktat. Bestemmelsene i artikkel VIII, punktene 2 og 5 vedrørende oppgjør av erstatningskrav skal dog ikke gjelde for krigsskade, og avtalens bestemmelser, særlig artiklene III og VII, skal straks tas opp til overveielse av vedkommende kontraherende parter som kan bli enige om slike tillempninger som de anser ønskelige for anvendelsen av avtalen dem imellom.
2. I tilfelle av slike fiendtligheter skal hver av de kontraherende parter, ved å gi 60 dagers varsel til de andre kontraherende parter, ha rett til for sitt vedkommende å suspendere en hvilken som helst bestemmelse i avtalen. Hvis det blir gjort bruk av denne rett, skal de kontraherende parter straks rådføre seg med hverandre for å finne frem til passende bestemmelser som kan tre i stedet for de suspenderte.

Artikkel XVI.

Alle uoverenstemmelser mellom de kontraherende parter om tolkingen eller anvendelsen av denne avtale skal avgjøres ved forhandlinger mellom dem uten at saken bringes inn for noen utenforstående rettslig instans. Dersom annet ikke er uttrykkelig bestemt i denne avtale, skal uoverensstemmelser som ikke kan løses ved direkte forhandling, bringes inn for det Nordatlantiske Råd.

Artikkel XVII.

Enhver kontraherende part kan når som helst anmode om revisjon av enhver artikkel i denne avtale. Anmodningen skal rettes til det Nordatlantiske Råd.

Artikkel XVIII.

1. Denne avtale skal ratifiseres og ratifikasjonsdokumentene skal så snart som mulig deponeres hos Amerikas Forente Staters regjering, som skal underrette de andre signatarmakter om datoen for deponeringen.
2. Tretti dager etter at fire signatarstater har deponert sine ratifikasjonsdokumenter, skal denne avtale tre i kraft dem imellom. Avtalen skal tre i kraft for hver enkelt av de øvrige signatarstater tretti dager etter at dens ratifikasjonsdokument er deponert.
3. Under forutsetning av godkjenning fra det Nordatlantiske Råd, og på slike vilkår som rådet måtte fastsette, skal denne avtale, etter at den er trådt i kraft, være åpen for tiltredelse av enhver stat som slutter seg til den nordatlantiske traktat. Tiltredelsen skal foretas ved deponering av et tiltredelsesdokument hos Amerikas Forente Staters regjering, som skal underrette signatarstatene og de stater som har tiltrådt avtalen om datoen for deponeringen. I forhold til stater som har deponert et tiltredelsesdokument, skal nærværende avtale tre i kraft tretti dager etter deponeringen av dokumentet.

Artikkel XIX.

1. Denne avtale kan oppsis av enhver kontraherende part etter utløpet av fire år fra den dag da avtalen trer i kraft.
2. En kontraherende parts oppsigelse av avtalen skal skje ved skriftlig notifikasjon fra parten stilet til Amerikas Forente Staters regjering som skal underrette de andre kontraherende parter om notifikasjonen og datoen for mottakelsen av denne.

3. Oppsigelsen skal tre i kraft ett år etter at Amerikas Forente Staters regjering har mottatt notifikasjonen. Etter utløpet av denne ettårsperiode skal avtalen ikke lenger være i kraft i forhold til den kontraherende part som oppsier den, men den skal fortsatt være i kraft for de øvrige kontraherende parter.

Artikkel XX.

1. Med forbehold av bestemmelsene i denne artikkels punkt 2 og 3 skal avtalen bare gjelde for de kontraherende parters hovedland.
2. Enhver stat kan imidlertid, når ratifikasjons- eller tiltredelsesdokumentet deponeres eller når som helst senere, erklære ved notifikasjon til Amerikas Forente Staters regjering at avtalen også skal omfatte alle eller noen av de territorier i det Nordatlantiske område for hvis internasjonale forbindelser staten er ansvarlig (på vilkår av at det inngås særlige avtaler mellom denne stat og hver av de angjeldende senderstater, dersom den stat som avgir erklæring anser dette nødvendig). Denne avtale skal deretter, å regne fra den seneste av nedennevnte datoer, omfatte det territorium eller de territorier som er angitt i notifikasjonen tretti dager etter at denne er mottatt av Amerikas Forente Staters regjering, eller tretti dager etter inngåelsen av eventuelle spesielle avtaler, eller når den er trådt i kraft i henhold til artikkel XVIII. Avtalen skal tre i kraft på det seneste av de ovennevnte tidspunkter.
3. En stat som har avgitt erklæring i henhold til denne artikkels punkt 2 om utvidelse av avtalen til å omfatte territorier for hvis internasjonale forbindelser staten er ansvarlig, kan oppsi avtalen særskilt for dette territorium, i samsvar med bestemmelsene i artikkel XIX.

Til bekreftelse herav har undertegnede befullmektigede undertegnet denne avtale.

Utferdiget i London den 19. juni 1951 på engelsk og fransk, idet begge tekster har samme gyldighet, i et eksemplar som skal deponeres i arkivet til Amerikas Forente Staters regjering. Amerikas Forente Staters regjering skal tilstille signatarmaktene og de stater som slutter seg til avtalen, bekreftede avskrifter av denne.

Vedlegg.

Land — Departement eller avdeling
TRIPTYQUE*

Gyldig fra — til
for midlertidig import til
av følgende tjenestekjøretøy
Type

Registreringsnummer — Motornummer
Reservedekker
Montert radioutstyr
Navn og underskrift .....
Utstedt den .....

Etter ordre av

MIDLERTIDIGE UTREISER OG INNREISER

Tollsted	Dato	Tollfunksjonærens underskrift og stempel
Utreise		
Innreise		
Utreise		

Innreise
Utreise
Innreise
Utreise
Innreise

* Dette dokumentet skal være utferdiget på engelsk, fransk og senderlandets språk.

Utskrift fra Lovdata - 27.06.2018 09:46

LOVDATA

Lov om politimyndighet i forsvaret

Dato	LOV-1988-05-20-33
Departement	Forsvarsdepartementet
Sist endret	LOV-2016-08-12-77 fra 01.07.2017
Ikrafttredelse	01.01.1989
Rettsområde	Stats-, statsforfatnings- og statsborgerrett ▶ Forsvaret
	Strafferett ▶ Utenfor straffeloven ▶ Militær strafferett
	Forvaltnings- og kommunalrett ▶ Politi
Korttittel	Lov om politimyndighet i forsvaret

Innholdsfortegnelse

Lov om politimyndighet i forsvaret
Innholdsfortegnelse

Lovens tittel endres ved lov 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778). Jf. milstrl. 22 mai 1902 nr. 13, lover 17 mars 1916 og 20 mai 1988 nr. 32. Se lov 4 aug 1995 nr. 53. – Jf. *tidligere* lov 6 mai 1921 nr. 3, milstrl. 22 mai 1902 nr. 13 fjerde del.

§ 1. Offiserer, befal, militærpoliti og militære vakter har politimyndighet[1] overfor alle som er på militært område eller i umiddelbar nærhet av det. Militært område omfatter også militært fartøy eller transportmiddel.

Politimyndighet kan også utøves overfor den som opptrer i strid med forbud gitt i medhold av § 18 a i lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste.

0 Endret ved lover 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778).
1 Jf. § 3.

§ 2. Offiserer og befal har også utenfor militært område politimyndighet[1] overfor enhver undergitt[2] som omfattes av kapittel I i disiplinærloven.[3] Militærpolitiet kan utøve politimyndighet overfor enhver som omfattes av kapittel I i disiplinærloven utenfor militært område.

Når ikke foresatt eller militærpoliti er til stede kan enhver overordnet utøve slik politimyndighet.

0 Endret ved lov 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778).
1 Jf. § 3.
2 Jf. milstrl. § 6.
3 Lov 20 mai 1988 nr. 32.

§ 3. Politimyndighet etter loven omfatter rett til å gripe inn for å opprettholde den alminnelige ro og orden, anholde og innbringe personer etter politilovens[1] § 8.

Den som har politimyndighet etter loven har også rett til å bruke foreløpig arrest overfor enhver som omfattes av kapittel I i lov om den militære disiplinærmyndighet[2] som:

1. forstyrrer den alminnelige ro og orden.

5.6

37

2. har gjort seg skyldig i alvorlig pliktstridig forhold og det av tjenestlige grunner finnes nødvendig at vedkommende straks blir pågrepet.
3. eller har gjort seg skyldig i refsbart forhold og det er særlig grunn til å frykte for at vedkommende vil øve vold eller skadeverk, eller fortsatt gjør seg skyldig i grovt disiplinærbrudd.

0 Endret ved lov 4 aug 1995 nr. 53 (ikr. 1 okt 1995).
1 Lov 4 aug 1995 nr. 53.
2 Lov 20 mai 1988 nr. 32.

§ 4. Innbringelse og arrestasjon foretas så hensynsfullt som omstendighetene tillater.[1]

Den arresterte kan ransakes og gjenstander som kan brukes til vold eller til å unnvike, skal fratas vedkommende.[1]

Den foreløpige arrest må ikke strekke seg utover 24 timer.

1 Jf. strpl. § 178. Sml. lov 4 aug 1995 nr. 53 § 7.

§ 5. [1] Militærpolitiet, offiserer og befal kan etterforske brudd på den militære straffelov[2] eller disiplinærloven.[3]

De kan også innlede etterforskning av andre straffbare forhold som omfattes av politimyndigheten etter § 1.

0 Endret ved lov 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778).
1 Se strpl. § 478.
2 Lov 22 mai 1902 nr. 13.
3 Lov 20 mai 1988 nr. 32.

§ 6. Den som rettsstridig forlater eller blir borte fra et sted hvor det påhviler vedkommende en militær plikt å være til stede, kan avhentes av politiet, militærpolitiet, offiser eller befal. En vernepliktig som unnlater å møte frem til førstegangstjeneste[1] kan likevel bare avhentes av politiet.

0 Endret ved lov 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778).
1 Se lov 12 aug 2016 nr. 77 kap. 3.

§ 7. Kongen fastsetter nærmere regler om militærpolitiet og utøvelse av politimyndighet i Forsvaret.

0 Endret ved lov 12 aug 2016 nr. 77 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 16 juni 2017 nr. 778).

§ 8. Loven her trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.[1]

1 Fra 1 jan 1989 iflg. res. 20 mai 1988 nr. 464.

Utskrift fra Lovdata - 27.06.2018 09:46

LOVDATA

Forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar.

Dato	FOR-1993-11-26-1299
Departement	Forsvarsdepartementet
Avd/dir	Fellesavd.
Publisert	Avd I 1993 1642
Ikrafttredelse	26.11.1993
Gjelder for	Norge
Hjemmel	LOV-1988-05-20-33
Korttittel	Forskrift om politimyndighet i Forsvaret

Innholdsfortegnelse

Forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar.
Innholdsfortegnelse

Fastsatt ved kgl.res. 26. november 1993 med hjemmel i lov av 20. mai 1988 nr. 33 om politimyndighet i det militære forsvar. Fremmet av Forsvarsdepartementet.

1. I forhold som medfører samarbeid med sivil politimyndighet er militær politimyndighet underordnet denne, jfr. dog beredskapslovens § 6.

2. Militær politimyndighet gir militært befal, militærpoliti og militære vakter rett til å gripe inn for å opprettholde den alminnelige ro og orden på militært område eller i umiddelbar nærhet av det, håndheve adgangsforbud overfor uvedkommende samt gripe inn mot tyveri og andre åpenbare straffbare handlinger. Ut over dette har de samme rett som enhver borger etter straffeprosesslovens §§ 176 og 206 til å foreta pågripelse og ta beslag når den mistenkte treffes eller, forfølges på fersk gjerning eller ferske spor.

Maktbruk skal alltid begrenses til det som er nødvendig for formålet, og gjennomføres så skånsomt som mulig. Adgangen til bruk av våpen i fredstid reguleres av Forsvarssjefen i egen instruks.

3. Militært befal, militærpoliti og militære vakter har plikt til å gripe inn i samsvar med sin myndighet etter pkt 2 når saken berører Forsvaret eller er av alvorlig art.

4. Med militær vakt forstås også sivil vakt for militær installasjon når vakten er ansatt i Forsvaret og har militær sjef som foresatt.

5. Med militært område forstås område som Forsvaret har rådighet over og/eller er erklært som militært område. Militært område omfatter også militært fartøy eller transportmiddel, herunder også sivilt eid fartøy eller transportmiddel når slikt i sin helhet disponeres av Forsvaret til militært organisert transport.

Under feltforhold regnes de steder hvor det etableres bivuakk, stillinger, kommandoplasser og tilsvarende som militært område.

6. Til militært områdes umiddelbare nærhet regnes vei som hovedsakelig tjener som adkomst til militært område samt steder som ligger så nær at uro kan forstyrre ordenen på militært område.

39

7. På område underlagt adgangsforbud etter lov om forsvarshemmeligheter kan militært befal, militærpoliti og militære vakter kreve opplyst identitet, bortvise uvedkommende og pågripe personer som med skjellig grunn mistenkes for straffbar handling mot lovens § 5. Disse skal snarest overleveres til politiet.

8. Utenfor militært område og dettes umiddelbare nærhet har, når det av militære hensyn er berettiget behov for det, militærpolitiet rett til å dirigere trafikk. Forøvrig kan militært befal, militærpoliti og militære vakter bortvise personer som er til hinder for lovlige militære operasjoner.

9. Militær vakt som under krig og beredskap bevokter et objekt utenfor militært område, har politimyndighet som for militært område bestemt. Samme politimyndighet har militær vakt i fredstid som forestår vakthold på definerte objekter etter anmodning fra politiet.

10. For norske styrker utenfor landets grenser gjelder bestemmelsene i dette reglement med de begrensninger som følger av forholdet til vertslandet.

Allierte styrker på norsk jord som kommer inn under NATO's statusavtale av 19. juni 1951 har rett til å føre politioppsyn innenfor eget militært område og treffe alle nødvendige tiltak for å sikre opprettholdelse av orden og sikkerhet innen området, herunder utøve myndighet i henhold til pkt. 1 – 6 i dette reglement. Myndighet i henhold til pkt. 7, 8 og 9 kan ved behov tildeles av Forsvarsdepartementet.

Likeså kan Forsvarsdepartementet tildele slik myndighet til andre lands styrker når disse oppholder seg på norsk jord etter samtykke fra norske myndigheter.

11. Utenfor militært område gjelder politimyndigheten etter lovens § 2 overfor befal og menige som er inne til tjeneste i det militære forsvar, personell under reise til og fra, i alle fall minst 24 timer før fremmøte og like lang tid etter dimisjon samt enhver som på militært område eller offentlig sted lovlig er iført militær uniform. Politimyndigheten gjelder også overfor krigsfanger og fremmed internert militært personell.

12. Overfor utenlandsk personell tilhørende militær avdeling som oppholder seg i Norge etter samtykke fra norske myndigheter bør militær politimyndighet utenfor militært område kun utøves etter samtykke fra vedkommende utenlandske sjef.

Slik avdeling kan utøve politimyndighet overfor eget personell i henhold til sitt eget lands lovgivning på norsk jord sålangt det ikke medfører inngrep i norske interesser.

13. Når militærpoliti griper inn mot militærperson utenfor militært område, skjer dette på vegne av vedkommendes foresatte. Når foresatt befal er til stede, er det normalt denne som avgjør hvordan det skal forholdes. Dette gjelder også innenfor militært område.

Militærpoliti kan gripe inn mot befal, selv om dette har høyere grad enn vedkommende militærpoliti, når det foreligger ordre fra vedkommendes foresatte eller forholdet er så alvorlig at slik ordre åpenbart ville blitt gitt og saken haster.

På samme vilkår kan militærpoliti unntaksvis gripe inn mot militærperson selv om foresatt for denne motsetter seg det.

14. Innbringelse etter straffeprosesslovens § 191 kan brukes overfor såvel sivilt som militært personell som er anholdt for ordensforstyrrelse på militært område eller i dettes umiddelbare nærhet, eller som ulovlig oppholder seg på eller foretar ulovlig handling på militært restriksjonsområde. Ved ordensforstyrrelse utenfor militært område eller dettes umiddelbare nærhet kan innbringes personell som må antas å være militært personell inne til tjeneste, på reise til eller fra eller som er iført militær uniform på offentlig sted.

15. Foreløpig arrest kan brukes overfor militært personell som er inne til tjeneste, på reise til eller fra eller som er iført militær uniform på offentlig sted. Til sikring av påtenkt avhør, blodprøve eller andre etterforskningsskritt kan foreløpig arrest brukes når sakens alvor tilsier det.

16. Gjenstander som er egnet til å skade arrestanten selv, som f. eks. skolisser, belte og slips m.m. skal fratas ham ved innsettelse i foreløpig arrest.

17. Når noen skal innsettes i foreløpig arrest, skal foresatt med disiplinærmyndighet snarest mulig underrettes. Dersom det er behov for å holde en arrestant ut over 24 timer, skal han overlates til politiet som eventuelt sørger for varetektsfengsling.

18. Militært befal er etter lov 6. mai 1921 nr. 1 om rettergangsmåten i militære straffesaker i fredstid § 3 sidestilt med politiets tjenestemenn under slik etterforskning forsåvidt gjelder utførelse av forkynninger, opptak av forklaringer samt iverksettelse av beslag, ransakning og pågripelse. Slik myndighet omfatter også ordre om fremstilling av militærperson til blodprøve ved overtredelse av pliktavholdsloven. Militærpoliti med grad av korporal eller tilsvarende regnes som befal etter denne bestemmelse.

19. Etterforskning kan foretas mot alt personell som mistenkes for overtredelse som kan straffes etter militær straffelov eller refses disiplinært. Etterforskning kan innledes mot annet personell når det er mistanke om straffbar handling på militært område eller dettes umiddelbare nærhet eller ulovlig opphold eller handling på militært restriksjonsområde. Politiet varsles så snart som mulig.

20. Militær sjef med full disiplinærmyndighet og offiser med grad av major/tilsvarende eller høyere har samme myndighet som påtalemyndighetens tjenestemenn til å iverksette tvangsmidlene beslag, ransaking og pågripelse, samt blodprøve ved overtredelse av pliktavholdsloven, mot undergitte i saker som etterforskes militært. Påtalemyndighetens samtykke skal innhentes før iverksettelse av beslag, ransaking eller pågripelse, og etterforskningen i slike tilfelle overføres til politiet når dette er hensiktsmessig etter politiets vurdering, jfr. § 90 pkt 2 i påtaleinstruks av 14. desember 1934. Ved avdeling utenfor Norge kan slik offiser selv treffe beslutning om iverksettelse også av beslag, ransaking eller pågripelse, når forføyning må foretas uten at påtalemyndighetens eller rettens beslutning kan avventes.

21. Politiet skal kontaktes og overlates videre etterforskning i alle saker som er:

a) mot sivilpersoner utenfor Forsvaret

b) mot sivilansatte i Forsvaret når forholdet ikke kommer inn under militær straffelov

c) mot militærpersoner når det foreligger forhold som ikke dekkes av militær straffelov og som er for alvorlige til å avgjøres disiplinært.

22. Gjennomføring av avhenting skjer etter reglene om pågripelse, og etter ordre eller anmodning fra den fraværendes militære foresatte eller i tilfeller hvor det ulovlige fravær er utvilsomt og slik anmodning åpenbart ville blitt gitt. Den som skal gjennomføre avhentingen, vurderer eventuelle nye opplysninger og kan avbryte gjennomføringen dersom det er grunn til å tro at fremmøteplikten er bortfalt.

23. Ved avhenting av personell som er eller har vært inne til førstegangstjeneste, brukes fortrinnsvis militærpoliti. Dersom avhentingen foretas ved befal, følges de regler som gjelder for militærpolitiet om dette.

24. Forsvarsdepartementet bemyndiges til å gi utfyllende bestemmelser til denne forskrift.

25. Denne forskrift trer i kraft straks.

INSTRUKS FOR MILITÆRE VAKTERS BRUK AV VÅPEN OG TVANGSMIDLER I FREDSTID

Gitt med hjemmel i Politireglementet for Forsvaret pkt 2.

Kapittel 1
Generelle bestemmelser

1. Grunnlag

Militære vakters politimyndighet er hjemlet i Lov om politimyndighet i det militære forsvar av 20 mai 1988, Politireglement for Forsvaret samt straffeprosessloven fjerde del om bruk av tvangsmidler.

2. Definisjoner

A. Militær vakt: Krigsmann eller militær avdeling som har vakt eller sikkerhetstjeneste, samt sivil vakt for militær installasjon når vakten er ansatt i Forsvaret og har militær sjef som foresatt.

B. Vakt- eller sikringstjeneste: Med vakt- eller sikringstjeneste menes tjeneste hvis hovedformål er å bevokte personer, områder eller objekter.

3. Militær politimyndighet

Militær vakt har politimyndighet overfor alle som befinner seg på militært område eller i umiddelbar nærhet av det. Militært område og dets umiddelbare nærhet er definert i Forsvarssjefens instruks for militærpolitiet punkt 3 bokstav G til I, inntatt i TFF 562 A.

Vakten har rett og plikt til å håndheve adgangsforbud, samt gripe inn mot ordensforstyrrelser, forbrytelser og forseelser.

Til vakttjeneste hvor skytevåpen bæres, brukes kun krigsmann i militær uniform.

For midlertidig militært område gjelder tilsvarende bestemmelser.

43

4. *Oppretting av «Midlertidig militært område»*

Gjestende allierte avdelinger nytter ofte sivile anlegg som f eks hoteller, pensjonater, campingplasser etc som forlegning under oppholdet i Norge. Dersom det er påkrevet kan slikt område godkjennes som «Midlertidig militært område». Den norske militære instans som utarbeider leiekontrakten med det sivile etablissement, skal da påse at den fysiske utstrekning av det området som leies til bruk for allierte styrker klart fremgår i kontrakten. Området er å betrakte som midlertidig militært område for kontraktstidens varighet.

Godkjennelse av slikt «Midlertidig militært område» foretas av Forsvarsdepartementet.

Sivilt område/etablissment som leies til bruk som forlegningområde for allierte og godkjennes som «Midlertidig militært område» merkes med standard skilt:

ADGANG FORBUDT
etter lov av 18 august 1914

Teksten skal være på norsk, engelsk og evt. russisk og finsk. Skiltene er av standard modell, og rekvieres fra Forvarets bygningstjeneste regionalt.

Det skal fremgå av leiekontrakten at området er tenkt brukt som «Midlertidig militært område» slik at utleier er klar over et mulig adgangsforbud.

Det er ikke et krav at militært område som nevnt ovenfor skal være inngjerdet, men det skal være synliggjort eller identifisert på hensiktsmessig måte.

5. *Lokal instruks*

Plass-/leirkommandant/avdelingssjef/tilsvarende skal regulere vakttjenesten under hensyntagen til de lokale forhold og herunder angi:

A. Hvilke steder som regnes som militært område etter politireglementets pkt 5 og til dettes umiddelbare nærhet etter pkt 6.

Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)

Saker i tilknytning til militære statusavtaler

§ 36-12. *Jurisdiksjonsoverføring*

Dersom senderstatens militære myndigheter i overensstemmelse med artikkel VII pkt. 3 (c) i Avtale mellom partene i traktaten for det Nordatlantiske område om status for deres styrker av 19. juni 1951 eller tilsvarende folkerettslig bindende statusavtaler for militære styrkemedlemmer og tilhørende personellkategorier, retter anmodning til norske myndigheter om å frafalle førsteretten til jurisdiksjon i en sak om lovbrudd, fremsendes denne anmodning gjennom Forsvarsdepartementet eller den norske militære myndighet som Forsvarsdepartementet bestemmer, til riksadvokaten i saker der påtalekompetansen tilligger riksadvokaten eller Kongen i statsråd, og ellers til statsadvokaten. Beslutning om jurisdiksjonsoverføring treffes av statsadvokaten eller av riksadvokaten dersom statsadvokaten ikke har påtalekompetanse.

Til jurisdiksjonsoverføringen kan knyttes det vilkår at senderstaten reagerer disiplinært eller strafferettslig i saken og det bør tas forbehold om at norske myndigheter kan ta tilbake saken såfremt det ikke reageres som nevnt.

§ 36-13. *Spesielt om pågripelse*

Ved pågripelse av personer som antas å oppholde seg i Norge under slike vilkår at det kommer inn under en folkerettslig bindende statusavtale for militære styrkemedlemmer og tilhørende personellkategorier, skal vedkommende avkreves opplysninger om navn, adresse, fødselsdato, statsborgerskap og stilling for å avgjøre om han hører til de personellkategorier som kommer inn under statusavtalen.

Politiet underretter straks ved telefonisk melding senderstatens militære myndigheter om pågripelse dersom slike finnes i området. Underretning gis også straks til Forsvarsdepartementet eller den norske militærmyndighet som Forsvarsdepartementet bestemmer.

Dersom senderstatens militære myndigheter gir uttrykk for at de vil innfinne seg hos politiet, skal den pågrepne ikke avkreves forklaring ut over det som følger av første ledd.

Politiet skal orientere den pågrepne om at han ikke plikter å gi politiet opplysninger utover det som følger av første ledd.

Plikten til å gi underretning gjelder ikke innbringelse i medhold av politilovens § 8.

Ved innbringelse etter politiloven § 9 underrettes vedkommendes militære avdeling.

Tvangsmessig fremstilling for blodprøvetaking etter vegtrafikklovens § 22 a kan foretas uten underretning til senderstaten.

§ 36-14. *Spesielt om siktelse*

Når personell som nevnt i § 36-13 er siktet for et lovbrudd som vanligvis fører til fengselsstraff, underretter politiet Forsvarsdepartementet eller den norske militære myndighet som Forsvarsdepartementet bestemmer.

Når saken er endelig avsluttet, sendes straffesakens dokumenter med meldingen om avgjørelsen til samme myndighet.

Rundskriv
fra
Riksadvokaten
Ra 96-272 046.5 555.0

Del II-nr. 2/1999
Oslo, 10. august 1999

Statsadvokatene, politimestrene, overvåkingssjefen og sjefen for Kriminalpolitisentralen

Straffbare handlinger begått av utenlandsk militært personell i Norge og av norsk militært personell i utlandet - noen jurisdiksjonsspørsmål

I INNLEDNING

Straffbare handlinger begått av utenlandsk militært personell i Norge og av norsk militært personell i utlandet reiser særlige jurisdiksjonsspørsmål. Rundskrivet tar opp noen sentrale sider ved de internasjonale avtaler Norge er bundet av, og gir retningslinjer for skjønnsutøvelse og saksbehandling av jurisdiksjonsspørsmål hvor utenlandsk militært personell mistenkes for straffbare handlinger i Norge.

Ved lov av 24. juni 1994 nr. 36 ble det tilføyd en ny del 10 i straffeprosessloven om rettergangsmåten i militære straffesaker. Ved kgl. res. av 13. juni 1997 nr. 583 ble et nytt kapittel 36 om militære straffesaker tatt inn i påtaleinstruksen. Begge tilføyelsene trådte i kraft 1. juli 1997. Endringene er omtalt i Justisdepartementets rundskriv G-17/98 av 9. februar 1998. Under II nedenfor gis en kort presentasjon av de aktuelle statusavtalene og under III gis retningslinjer for norsk påtalemyndighets frafall av førsteretten til jurisdiksjon overfor utenlandsk militært personell i Norge og for anmodninger fra norske myndigheter om at senderstaten frafaller sin jurisdiksjon. Riksadvokatens beslutning om sentralisert etterforsking og påtalebehandling for straffbare forhold begått av norsk militært personell i utlandet omtales under IV.

II MILITÆRE STATUSAVTALER

Statusavtalene regulerer bl.a. jurisdiksjonsspørsmålene når militære styrker tilhørende en av partene ("senderstaten") tjenestegjør på en annen parts ("mottakerstaten") territorium. Avtalene omfatter både handlinger begått i og utenfor tjenesten. Noen av avtalene er inngått med tanke på at partene kan være både sender- og mottakerstat, andre regulerer ensidig senderstatens jurisdiksjon.

Norge har ofte vært mottakerstat i forbindelse med NATO's øvingsaktivitet i Norge og for NATO-personell fast stasjonert her. Norge er også i økende grad senderstat, for eksempel ved fredsbevarende operasjoner i FN-regi.

1. NATOs statusavtale (NATO SOFA) av 19. juni 1951
Jurisdiksjonsspørsmålene er regulert i artikkel VII, se vedlagte kopi. Gjennomgangen nedenfor er bare av orienterende art. I konkrete tilfeller må teksten konsulteres (full tekst i norsk og engelsk versjon er inntatt i Norges Traktater II, 1945-1955).

Artikkel VII gjelder jurisdiksjon for straffbare handlinger begått av personell tilhørende senderstatens styrker på mottakerstatens territorium. I tillegg til de militære styrker i snever forstand omfatter jurisdiksjonen i en del tilfeller også "sivile element", dvs. sivilt personell som ledsager styrken og er ansatt i partens militære tjenestegrener og "pårørende", dvs. ektefelle og barn til et medlem av styrken (se artikkel I nr. 1 bokstav (b) og (c)).

I artikkel VII nr. 1 fastslås utgangspunktene: Senderstatens militære myndigheter har rett til å utøve all jurisdiksjon som etter denne stats lover tilkommer dem overfor alle personer som er underkastet deres militære lovgivning (bokstav (a)). Mottakerstaten har jurisdiksjon for lovovertredelser begått på dens territorium og som er straffbare etter mottakerstatens lovgivning (bokstav b). Det kan derfor oppstå tilfeller hvor begge stater har jurisdiksjon. Hvem som i tilfelle har førsteretten til å utøve jurisdiksjon er omhandlet i artikkel VII nr 3, se nedenfor.

Nr. 2 gir sender- og mottakerstat eksklusiv jurisdiksjon ved enkelte forbrytelser som bare er straffbare etter en av statenes lovgivning.

Har begge stater jurisdiksjon, gir nr. 3 nærmere regler om førsteretten til å utøve jurisdiksjon og om frafall av denne retten. Senderstaten har førsteretten når det gjelder handlinger utelukkende rettet mot senderstatens eiendom eller sikkerhet og for handlinger som bare retter seg mot et annet medlem av den utenlandske styrken eller medlemmets eiendom. Videre har senderstaten førsteretten for handlinger begått i tjenesten (bokstav (a) 1 og 2). Mottakerstaten har førsteretten for så vidt gjelder alle andre lovovertredelser (bokstav (b)). Førsteretten kan frafalles i medhold av bokstav (c). Retningslinjer for norsk påtalemyndighets frafall av førsterett til jurisdiksjon er tatt inn nedenfor under III.

2. Partnerskap for freds statusavtale av 19. juni 1995 (PFP SOFA)
Norge har ratifisert statusavtalen for styrker som deltar i aktiviteter i regi av Partnerskap for fred. Partnerskapet innebærer økt militært samarbeid, blant annet i form av øvelser, med land som står utenfor NATO, se nærmere St. prp. nr. 51 (1995-96) hvor avtalen er tatt inn i norsk og engelsk versjon. Etter artikkel I skal alle stater som er parter i denne avtalen (PFP-land) anvende bestemmelsene i NATO SOFA som om de var parter også i denne avtalen. Artikkel II utvider NATO SOFAs virkeområde til også å gjelde territoriet til PFP-land som slutter seg til avtalen. Norge har også ratifisert en tilleggsprotokoll som gjelder begrensninger i adgangen til å eksekvere dødsstraff.

3. FNs standardavtale og andre avtaler om jurisdiksjon

De Forente Nasjoner har utarbeidet en standard statusavtale til bruk ved fredsbevarende operasjoner i regi av FN. For FN-styrkene i Libanon gjelder f.eks. avtale av 15. desember 1995. Etter standardavtalen gjelder Overenskomsten om de Forente Nasjoners privilegier og immunitet av 13. februar 1946 (tatt inn i Norges Traktater II 1945-1955) med de modifikasjoner avtalen fastsetter. FN-styrkene har etter standardavtalen strafferettslig immunitet for handlinger begått i vertslandet. Senderstaten har jurisdiksjon for straffbare handlinger begått av medlemmer av styrken (standardavtalen punkt 46 flg.). I et aktuelt tilfelle må avtaleteksten konsulteres. Generaladvokaten kan være behjelpelig med å skaffe informasjon om avtaletekster m.v.

I et appendiks til den såkalte "Dayton-avtalen" vedr. Bosnia og Hercegovina, er det gitt regler om status for NATO-personell etter mønster av bestemmelsene i FNs statusavtale.

III FRAFALL AV FØRSTERETTEN TIL JURISDIKSJON

1. Innledning

NATO SOFA artikkel VII nr. 3 gir som nevnt regler om førsteretten til jurisdiksjon hvor begge stater har jurisdiksjon. Førsteretten kan frafalles etter bokstav c). Anmodninger om frafall skal tas under "velvillig overveielse" i tilfeller hvor den anmodende stat anser det for å være "av særlig viktighet" at førsteretten frafalles. Som nevnt gjelder NATOs statusavtale tilsvarende for styrker som deltar i aktiviteter i regi av Partnerskap for fred. Nedenstående orientering og retningslinjer gjelder saker som behandles etter reglene i NATO SOFA og andre statusavtaler som måtte gi tilsvarende adgang til frafall av førsteretten til jurisdiksjon.

Ved vurdering av anmodninger om frafall av jurisdiksjon fra utenlandske myndigheter, er det av vesentlig betydning å være klar over at norske myndigheter både kan være adressat for og avgiver av anmodninger om frafall som henholdsvis sender og mottakerstat. Forsvarsdepartementet og Generaladvokaten har overfor riksadvokaten understreket at norsk holdning til frafall av jurisdiksjon for straffbare handlinger begått av medlemmer av utenlandske styrker i Norge, bør påvirkes av hensynet til en velvillig behandling av norske anmodninger om det samme for norske styrker i utlandet. Spørsmålet om frafall i henhold til artikkel VII nr. 3 bokstav c) kan komme opp i følgende situasjoner:

- norske myndigheter kan som mottakerstat anmodes om frafall fra en senderstat (straffbare forhold begått av medlemmer av en utenlandsk styrke i Norge hvor norske myndigheter har førsteretten, for eksempel for straffbare handlinger begått overfor norske borgere utenfor tjeneste)
- norske myndigheter kan som mottakerstat anmode om frafall fra en senderstat (straffbare forhold begått av medlemmer av en utenlandsk styrke i Norge hvor senderstatens myndigheter har førsteretten, for eksempel for straffbare handlinger

begått i tjeneste av utenlandske soldater mot norsk sivilbefolkning eller norske soldater)

- ∞ norske myndigheter kan som senderstat anmodes om frafall fra en mottakerstat (straffbare forhold begått av norsk militært personell i utlandet hvor norske myndigheter har førsteretten, for eksempel for straffbare handlinger begått av norske soldater i tjeneste overfor sivilbefolkningen i vertslandet)
- ∞ norske myndigheter kan som senderstat anmode om frafall fra en mottakerstat (straffbare forhold begått av norsk militært personell i utlandet hvor mottakerstaten har førsteretten, for eksempel straffbare handlinger begått av norske soldater utenfor tjeneste i utlandet)

Fremstillingen nedenfor tar bare sikte på situasjoner hvor Norge er mottakerstat (de to første punktene ovenfor). Anmodninger til og fra norske myndigheter som senderstat har hittil vært lite aktuelt siden norske styrker i begrenset grad har deltatt i øvelser eller operasjoner utenlands hvor jurisdiksjonsspørsmålet er regulert i NATO SOFA. Dette kan imidlertid endre seg og medføre at det blir aktuelt å gi nærmere retningslinjer senere.

2. Saksbehandling, gjensidig bistand mv.

Behandlingen av anmodninger fra senderstaten til norske myndigheter som mottakerland er regulert i påtaleinstruksen § 36-12. Anmodningen skal fremsendes gjennom Forsvarsdepartementet, eller den norske militære myndighet som departementet bestemmer, til kompetent påtalemyndighet. Riksadvokaten antar at departementet, eller vedkommende militære myndighet, vil uttale seg om forsvarspolitiske eller militære forhold av betydning for om anmodningen bør tas til følge. Har Kongen i statsråd eller riksadvokaten påtalekompetanse sendes anmodningen til riksadvokaten. I alle andre tilfeller sendes anmodningen til statsadvokaten i det distrikt handlingen er begått som om nødvendig ber om uttalelse fra den lokale politimester. Kompetansen til å frafalle førsteretten ligger hos statsadvokaten med mindre påtalekompetansen ligger på høyere nivå. I så fall treffes avgjørelsen av riksadvokaten.

Det er ikke gitt retningslinjer i påtaleinstruksen for saksbehandlingen for andre tilfeller hvor spørsmålet om frafall av jurisdiksjon kan komme opp.

Anmodninger om frafall fra norske myndigheter som mottakerland til senderstaten bør forelegges Forsvarsdepartementet og Generaladvokaten dersom saken reiser forsvarspolitiske eller militære spørsmål. Avgjørelse om å fremsette anmodning om frafall bør i alminnelighet treffes på statsadvokatnivå.

Kopi av påtalemyndighetens avgjørelse sendes Forsvarsdepartementet, Generaladvokaten og militær myndighet dersom disse har uttalt seg i saken.

NATO SOFA Artikkel VII inneholder også viktige bestemmelser om gjensidig bistand. Statenes myndigheter har plikt til bistå hverandre ved pågripelse, til å overlevere den pågrepne til den myndighet som har jurisdiksjon og til straks å

underrette når pågripelser har funnet sted (nr. 5, jfr påtaleinstruksen § 36-13). Myndighetene skal videre bistå hverandre med etterforsking og underrette om utfallet av saker hvor begge stater har jurisdiksjon (nr. 6 (a) og (b)). Dersom Norge som mottakerland innleder straffeforfølgning mot et medlem av en utenlandsk styrke (eller et sivilt element eller en pårørende), har medlemmet rettigheter som nevnt i nr. 9 (a) - (g). I det vesentlige synes disse rettigheter å korrespondere med norske straffeprosessuelle regler supplert med de forpliktelser som følger av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 5 og 6. Ved varetektsfengsling bør en særlig være oppmerksom på at etter bokstav (g) har siktede rett til å stå i forbindelse med representant for senderstatens regjering.

Ved øvinger og lignende med deltagelse av utenlandske militære styrker på norsk territorium, bør politiet allerede før øvelsen tar til etablere kontakt med øvingsledelsen slik at det kan utvikles gode samarbeidsforhold med relevante utenlandske myndigheter.

Er det klart at det aktuelle forhold ligger under utenlandsk myndighets jurisdiksjon, bør det bare foretas slike etterforskingsskritt som ikke kan utsettes uten fare for bevisforspillelse. Den utenlandske myndigheten bør kontaktes raskt. For øvrig må jurisdiksjonsforholdene avklares så snart som mulig. Har norske myndigheter førsteretten til jurisdiksjon, settes etterforsking i verk på vanlig måte. Også i slike tilfeller bør den utenlandske myndigheten kontaktes med sikte på avklare om det vil bli fremsatt anmodning om frafall. Anmodninger om frafall bør behandles raskt.

3. Retningslinjer for påtalemyndighetens frafall av jurisdiksjon

Anmodninger om frafall skal som nevnt behandles "velvillig". Det bør ses hen til hvordan en ønsker at en tilsvarende anmodning fra norsk side blir behandlet. Selv om alle anmodninger må vurderes individuelt, har riksadvokaten i samråd med Forsvarsdepartementet kommet til at utgangspunktet bør være at amodninger om frafall av førsteretten fra senderstaten bør imøtekommes med mindre særlige omstendigheter tilsier noe annet. Slike omstendigheter kan f.eks. være hensynet til en norsk fornærmets mulighet til å fremme erstatnings- eller oppreisningskrav, sakens alvor, publikums tillit til norske rettshåndhevende myndigheter, hva som gir best muligheter for effektiv etterforsking og iretteføring mv.

4. Vilkår for frafall

Etter påtaleinstruksen § 36-12 annet ledd kan settes som betingelse for frafall at senderstaten reagerer disiplinært eller strafferettslig i saken. Slikt vilkår bør settes dersom det allerede på frafallstidspunktet er klart at det foreligger straffbart forhold. Videre er det fastsatt samme sted at det bør tas forbehold om at norske myndigheter kan ta saken tilbake dersom senderstaten ikke forfølger saken etter overføring.

I saker hvor det er en privat norsk fornærmet som kan tenkes å ha krav på erstatning eller oppreisning som følge av handlingen, bør det også - om anmodningen ikke av den grunn avslås - settes som vilkår at frafallet av førsteretten ikke skal føre til at fornærmedes rettsstilling svekkes.

Kan dødsstraff idømmes etter den anmodende stats lovgivning for det aktuelle forhold, *må* alltid settes som vilkår for frafall av førsteretten at dødsstraff ikke skal idømmes. Kan den anmodende stat ikke oppfylle dette vilkåret, skal førsteretten ikke frafalles.

Selv om det følger av NATO SOFA artikkel VII nr 6 (b), bør det tas inn i vedtaket om frafall at senderstaten skal underrette statsadvokaten om utfallet av saken.

5. Retningslinjer for anmodninger om frafall av jurisdiksjon fra norsk påtalemyndighet

Norsk påtalemyndighet bør først og fremst vurdere å anmode om frafall av senderstatens førsterett i tilfeller der handlingen er begått i tjenesten av medlem av utenlandsk styrke i Norge og hvor fornærmede er norsk statsborger eller bosatt her.

IV ETTERFORSKING OG PÅTALEMESSIG BEHANDLING AV STRAFFBARE FORHOLD BEGÅTT AV NORSK PERSONELL I UTLANDET UNDERGITT NORSK JURISDIKSJON

I brev av 17. mars 1995 besluttet riksadvokaten i medhold av straffeprosessloven § 59 annet ledd at:

> Alle straffesaker begått av norsk militært personell i utlandet, undergitt norsk jurisdiksjon, skal behandles av politimesteren i Romerike, og med statsadvokatene i Oslo som ansvarlig på statsadvokatnivå.

Dette gjelder fortsatt og omfatter også tilfeller der norske myndigheter har jurisdiksjon som følge av at mottakerstaten har frafalt sin førsterett til jurisdiksjon.

Tor-Aksel Busch

Knut H. Kallerud
førstestatsadvokat

Vedlegg

Arkiv 624
Oslo, 8. juni 2018

Notat om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi- og påtaleperspektiv

I INNLEDNING

Når utenlandsk militært personell er i tjeneste i Norge, står de under norsk straffelovgivning. Politi og påtalemyndighet har, som utgangspunkt, de samme maktmidler og den samme kompetanse overfor utenlandske soldater som overfor andre utlendinger på norsk jord.

Fra dette utgangspunktet er det *to spesielle rettslige forhold* som politi og påtalemyndighet må være klar over.

For det første kan det foreligge *folkerettslige avtaler* mellom landet soldaten kommer fra (senderstaten) og Norge (mottakerstaten), som griper inn i norsk straffeprosess gjennom straffeprosessloven § 4 første ledd.[1] En slik avtale kan innebære at en sak norsk påtalemyndighet normalt ville behandlet fra begynnelse til slutt, skal overføres til påtalemyndigheten i senderstaten. I så fall skal overføringen skje så tidlig som mulig. Påtalemyndigheten må være forberedt på å håndtere slike jurisdiksjonsspørsmål.

For det andre er det særlige forhold knyttet til *militær politimyndighet*. Det er viktig at politi og påtalemyndighet gjør seg kjent med den militære politimyndighetens saklige og geografiske begrensninger, slik at den sivile og den militære politimyndigheten kan samordnes så godt som mulig og avlaste hverandre. Et særskilt spørsmål i den forbindelse er innholdet i begrepene «militært område» og «umiddelbar nærhet» til militært område, som er av betydning for både den saklige og den geografiske avgrensningen av myndigheten.

I del II nr. 4 er det inntatt en handlingsplan for påtalemyndigheten til bruk for situasjoner som er beskrevet under II nr. 1. I del III nr. 6 er militær politimyndighet ved allierte styrkers tilstedeværelse i Norge oppsummert. Til slutt vil jeg i del IV fremheve at påtalestyrt etterforskning fremstår som særlig viktig i saker som berører de rettslige forhold som omtales i notatet.

I tillegg til den kontaktinformasjon som fremgår av notatet for øvrig, kan spørsmål knyttet til notatets innhold rettes til Generaladvokatembetet på tlf. 22 70 87 50. Det gjelder i alle straffesaker der Forsvaret eller militært personell er involvert.

---

[1] Straffeprosessloven § 4 første ledd lyder: «Lovens regler gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat.» Denne formen for inkorporasjon av folkerett i norsk rett er en variant av den såkalte henvisningsmetoden.

II FOLKERETTSLIGE AVTALER – JURISDIKSJONSSPØRSMÅL

1. Personellkategoriene som kan utløse jurisdiksjonsspørsmål
Det vil ofte være jurisdiksjonsspørsmål i en sak der en person som tilhører en av kategoriene i punktene nedenfor er mistenkt for brudd på norsk straffelovgivning:

- soldat i senderstatens militære styrke i Norge
- sivilt ansatt i senderstatens militære styrke i Norge
- pårørende, det vil si ektefelle – formentlig også samboer – og barn, til en soldat eller sivilt ansatt i senderstatens militære styrke i Norge.

2. Relevante rettskilder
Følgende rettskilder er sentrale for situasjonen som er beskrevet i nr. 1 ovenfor:

- den/de folkerettslige avtalen(e) som eventuelt er inngått mellom senderstaten og Norge
- påtaleinstruksen §§ 36-12–36-14, hvor det er gitt bestemmelser om saker i tilknytning til militære statusavtaler
- riksadvokatens rundskriv 1999 nr. 2 blant annet om behandling av jurisdiksjonsspørsmål ved straffbare handlinger begått av utenlandsk militært personell i Norge.

3. Praktiske problemstillinger i tilknytning til rettskildene

3.1 En må ta rede på hvorvidt det er inngått noen avtale mellom senderstaten og Norge
Det mest praktiske eksempelet på en folkerettslig avtale av typen det her dreier seg om – som gjerne kalles for militære statusavtaler – er NATO SOFA av 19. juni 1951. (Heretter vil jeg omtale denne avtalen som «NATO SOFA».[2]) Et annet praktisk eksempel er Partnership for Peace SOFA av 19. juni 1995, som er sammenfallende med NATO SOFA. I det følgende vil jeg holde meg til bestemmelsene i NATO SOFA.

I de aller fleste tilfeller under NATO SOFA vil Norge ha eller kunne få rett til å utøve jurisdiksjon. Unntakene står i NATO SOFA artikkel VII nr. 2 bokstav a. Det vil typisk være overtredelser rettet mot senderstatens statssikkerhet.

Dersom det ikke er inngått noen avtale mellom senderstaten og Norge, gjelder straffeprosessloven på vanlig måte. Hvorvidt det foreligger noen slik avtale eller ikke, og hvilke grenser den i så fall trekker opp, med tanke på jurisdiksjon, vil embetsvakten i Forsvarsdepartementet kunne ta rede på, se II nr. 4 nedenfor. Embetsvakten bør også konsulteres når saken gjelder senderstatens militære materiell.

3.2 Når det foreligger en avtale mellom senderstaten og Norge, må arbeidet med jurisdiksjonsspørsmål begynne allerede ved anholdelse/innbringelse
Enhver sak som kan innebære jurisdiksjonsspørsmål, bør settes under norsk påtalestyring så raskt som mulig. Påtalemyndigheten må så begynne å arbeide med jurisdiksjonsspørsmålet umiddelbart, allerede i forbindelse med anholdelse/innbringelse av mistenkte.

---

[2] SOFA står for *Status of Forces Agreement*.

Arbeidet med jurisdiksjonsspørsmål begynner med å klarlegge hvorvidt det er senderstaten eller Norge som har rett til å utøve jurisdiksjon etter avtalen. Som tidligere nevnt, vil jeg i det følgende holde meg til bestemmelsene i NATO SOFA.

I mange tilfeller vil både senderstaten og Norge ha jurisdiksjon, i utgangspunktet. Man må da vurdere om det er senderstaten eller Norge som har *førsterett* til å utøve jurisdiksjon. Denne problemstillingen, som kan vise seg krevende i praksis, behandles nærmere i II nr. 3.3.

Den av statene som ikke har førsterett til å utøve jurisdiksjon, kan anmode staten med førsterett om å frafalle denne. Det er statsadvokaten som beslutter å frafalle eller anmode om norsk jurisdiksjon, med mindre det straffbare forholdet krever riksadvokatens påtalekompetanse. For nærmere bestemmelser og retningslinjer i tilknytning til jurisdiksjonsfrafall, se påtaleinstruksen § 36-12 og riksadvokatens rundskriv.

Inntil jurisdiksjonsspørsmålet er avklart, skal påtalemyndigheten behandle saken i tråd med bestemmelsene i påtaleinstruksen. Det innebærer blant annet at påtalemyndigheten bare skal fatte de beslutninger som er nødvendige for å hindre at bevis går tapt, og for å forberede eventuell varetektsfengsling.

3.3 Saker der både senderstaten og Norge har rett til å utøve jurisdiksjon

Etter NATO SOFA artikkel VII nr. 1 har både senderstaten og Norge rett til å utøve jurisdiksjon i mange tilfeller. Se riksadvokatens rundskriv del II nr. 1 siste avsnitt.

Norge vil ha førsterett til å utøve jurisdiksjon i alle saker der det foreligger slik dobbel jurisdiksjon, med to unntak:

- Det ene unntaket, som gir senderstaten førsterett til å utøve jurisdiksjon, gjelder brudd på norsk straffelovgivning begått av senderstatens personell, som utelukkende retter seg mot senderstatens personell, eiendom eller materiell, jf. NATO SOFA artikkel VII nr. 3 bokstav a nr. 1.

- Det andre unntaket, som gir senderstaten førsterett til å utøve jurisdiksjon, gjelder brudd på norsk straffelovgivning der det straffbare forholdet er skjedd «under utførelse av tjenesteplikter»,[3] jf. NATO SOFA artikkel VII nr. 3 bokstav a nr. 2.

Subsumsjonen av det andre unntaket kan vise seg problematisk i praksis. Spørsmålet er altså hva man legger i «under utførelse av tjenesteplikter».

Tjenesten er uløselig knyttet til oppdraget slik det er definert av senderstaten. Det er derfor senderstaten som først bør uttale seg om sitt syn på hvorvidt handlingen er begått «under utførelse av tjenesteplikter». Dersom norske myndigheter er av en annen oppfatning enn senderstaten, gjøres dette gjeldende, i første omgang av Forsvarsdepartementet, se II nr. 4. Mitt prinsipielle syn på spørsmålet om noe er skjedd «under utførelse av tjenesteplikter» tar samme utgangspunkt som daværende generaladvokat Odd Blomdal:[4]

[3] Avtaleteksten lyder «in the performance of official duty».

Ved anvendelsen av reglen må man på den ene side være varsom med å trekke for snevre grenser for hva som er tjenestehandling og hvor senderstaten har førsteretten til jurisdiksjon og på den annen side hindre at notoriske forbrytelser unndras fra norsk jurisdiksjon under påberopelse av at de skjedde mens vedkommende var i tjeneste.

Enkelte typer overtredelser har etter sin art sjelden noe med «utførelse av tjenesteplikter» å gjøre. Det gjelder for eksempel seksualrelaterte lovbrudd og, i mange tilfeller, voldslovbrudd mot sivile.

3.4 Erstatningskrav

I rundskrivet under del III nr. 4 annet avsnitt skriver riksadvokaten at påtalemyndigheten bør sette som vilkår for jurisdiksjonsfrafall at fornærmedes rettsstilling ikke blir svekket – for eksempel i form av tap av krav på erstatning eller oppreisning – av at senderstaten forfølger saken.

I den forbindelse bør en være klar over at NATO SOFA har regler om erstatning i artikkel VIII, jf. nr. 5 (den erstatningsbetingende handlingen har funnet sted i forbindelse med utførelse av tjenesteplikter), 6 (utenfor utførelse av tjenesteplikter) og 7 (uhjemlet bruk av senderstatens kjøretøy). Reglene går ut på at skade voldt av senderstatens rettssubjekt på norsk rettssubjekt, enten det er en ting eller en person, erstattes av Norge. Deretter fordeles kostnaden mellom Norge og vedkommende senderstat.

I enkeltsaker kan spørsmål om erstatning i tilknytning til NATO SOFA rettes til seksjon for operasjonell rett og etterretning i Forsvarsdepartementet, som kontaktes gjennom Forsvarsstabens situasjonssenter på døgnbemannet tlf. 23 09 69 21. Dersom henvendelsen skjer utenfor normal kontortid, kontaktes embetsvakten i Forsvarsdepartementet på samme måte.

3.5 Praktiske utfordringer i tilknytning til varetektsfengsling i saker der både senderstaten og Norge har jurisdiksjon

Den doble jurisdiksjonen NATO SOFA legger opp til er et kompromiss: Enkelte nasjoner ønsker at senderstaten skal ha førsterett til å utøve jurisdiksjon i alle saker (såkalt flaggstatsjurisdiksjon), mens andre nasjoner ønsker førsterett for mottakerstaten (territoriell jurisdiksjon). Det er som regel de større nasjoner som tar sterkest til orde for flaggstatsjurisdiksjon, både i forbindelse med utforming av regelverk og i enkeltsaker.

Den doble jurisdiksjonen innebærer at senderstaten og mottakerstaten skal bli enige om hvordan en gitt sak skal behandles videre, alle hensyn tatt i betraktning. Dermed må påtalemyndigheten utvise det måtehold som fremgår av bestemmelsene i påtaleinstruksen inntil jurisdiksjonsspørsmålet er avklart, for ikke å foreta seg noe som vil stenge av for senderstatens påtalemyndighet etter deres straffeprosesslov, dersom saken blir overført dit. Men påtalemyndigheten skal også ha norske interesser i å håndheve norsk straffelovgivning i tankene. Denne sondringen kommer frem i Gulating lagmannsretts kjennelse 18-081006SAK-GULA/AVD2 av 29. mai d.å.

---

[4] Blomdal, Om jurisdiksjonskompetanse over NATO-styrker, Militærjuridiske småskrifter nr. 5, 1985, s. 15 flg.

Dersom påtalemyndigheten anser det nødvendig å varetektsfengsle siktede, og senderstaten siktede tilhører, drøyer med å gi sitt offisielle syn på jurisdiksjonsspørsmålet, må en gjøre retten oppmerksom på at Norge har overholdt sin plikt til å informere senderstaten om saken i tråd med NATO SOFA artikkel VII nr. 5 bokstav b. Deretter kan påtalemyndigheten foreslå at varetektsfengslingen i første omgang gjøres kortvarig i påvente av at jurisdiksjonsspørsmålet avklares, og at etterforskningen i mellomtiden begrenser seg til det strengt nødvendige.

Varetektsfengsling på bakgrunn av bevisforspillelsesfare står i en særstilling, og bør i så fall understrekes overfor retten. I NATO SOFA artikkel VII nr. 6 bokstav a slås det fast at senderstaten og mottakerstaten skal samarbeide om «innsamling og fremskaffelse av bevis». Dersom siktede løslates og går i gang med å fjerne bevis, blir det vanskelig for norske myndigheter å overholde denne bistandsplikten. En kan også vise til riksadvokatens rundskriv del III nr. 2 siste avsnitt.

For øvrig må en sørge for at siktede er gitt mulighet til å stå i forbindelse («communicate») med en representant for senderstatens regjering, og til å ha en representant for senderstatens regjering til stede under rettsmøtet, jf. NATO SOFA artikkel VII nr. 9 bokstav g.

4. Handlingsplan
Følgende fremgangsmåte anbefales for påtalemyndigheten i saker der situasjonen er som beskrevet i II nr. 1 ovenfor:

4.1 Politijuristen informerer militærpolitiet om saken
Militærpolitiet treffes på døgnbemannet vakttelefon, tlf. 992 08 324. Saksopplysningene politijuristen skal formidle til militærpolitiet, og som skal følge varslingskjeden videre, bør minimum inneholde opplysninger om:[5]

- mistenktes navn og fødselsdato
- mistenktes nasjonalitet
- mistenktes adresse
- mistenktes eventuelle militære grad
- forholdet mistanken gjelder
- politiets foreløpige tiltak og hvilke nært forestående grep en ser for seg å ta.

4.2 Militærpolitiet informerer militære myndigheter
Militærpolitiet informerer embetsvakten i Forsvarsdepartementet om saken via situasjonssenteret i Forsvarsstaben som treffes på døgnbemannet tlf. 23 09 69 21.

Dernest skal militærpolitiet informere senderstatens militære myndigheter i Norge via Forsvarets operative hovedkvarter på døgnbemannet tlf. 75 53 63 00.

---

[5] Politiregisterloven § 22 annet ledd jf. NATO SOFA artikkel VII nr. 5 og 6, som pålegger Norge og senderstaten gjensidig bistands- og opplysningsplikt, gir politiet hjemmel til å dele disse opplysningene med utenlandske myndigheter. Hjemmelen til å dele straffesaksopplysninger med norske militære myndigheter står i politiregisterloven § 30 første ledd.

4.3 Embetsvakten i Forsvarsdepartementet følger opp militære myndigheter og informerer vedkommende statsadvokat
Embetsvakten i Forsvarsdepartementet ber senderstaten om å gi sitt syn på de jurisdiksjonsspørsmål saken reiser. Vedlagt følger en oversikt over ulike straffeprosessuelle forhold som er tidskritiske, og som vil bli formidlet til senderstaten med anmodning om å gi sitt syn på jurisdiksjonsspørsmålet så raskt som mulig.

Embetsvakten skal så snart som mulig informere vedkommende statsadvokatkontor om saken. Dersom saken haster og krever statsadvokatens innsats utenfor kontortid, kan embetsvakten kontakte vakthavende statsadvokat, som treffes på døgnbemannet tlf. 474 68 370.

4.4 Statsadvokaten informerer påtalemyndigheten i politiet
Statsadvokaten tar stilling til om saken tilhører statsadvokaten selv eller om den krever riksadvokatens påtalekompetanse.

Statsadvokaten eller riksadvokaten informerer politijuristen om videre saksgang, herunder hvorvidt senderstaten skal få tilgang til eventuelle saksdokumenter for å ta nærmere stilling til sin rett til jurisdiksjon, jf. senderstatens og mottakerstatens gjensidige bistands- og opplysningsplikt i NATO SOFA artikkel VII nr. 6 bokstav a.

Statsadvokaten eller riksadvokaten holder Forsvarsdepartementet ved embetsvakten orientert om utviklingen.

III MILITÆR POLITIMYNDIGHET

1. Forholdet mellom militær politimyndighet og sivil politimyndighet
Militær politimyndighet er noe som kommer i tillegg til sivil – politiets – politimyndighet. Politiet har sin politimyndighet og sine maktmidler i behold overfor militære styrker i Norge, uavhengig av nasjonalitet og uavhengig av hvorvidt det foreligger militær politimyndighet i situasjonen.

Utenfor militært område og dets umiddelbare nærhet, eller når det gjelder håndhevelse av forbud om adgang til steder og områder som nevnt i sikkerhetsloven § 18 bokstav a,[6] har hverken norsk eller en senderstats militærpoliti politimyndighet overfor sivile personer.

Når det i en situasjon foreligger både sivil og militær politimyndighet, er den militære politimyndigheten underordnet den sivile, jf. forskrift av 26. november 1993 om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 1.

2. Relevante rettskilder
De mest sentrale rettskildene hva angår militær politimyndighet er:

- lov av 20. mai 1988 om politimyndighet i forsvaret
- forskrift av 26. november 1993 om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar.

[6] Lov av 20. mars 1998 om forebyggende sikkerhet.

I tillegg er det gitt en instruks fra forsvarssjefen til militærpolitiet av 1. mai 1996 om militærpolitiets virksomhet i fredstid, som ikke omtales nærmere her.

Når utenlandske allierte militære styrker tjenestegjør i Norge, kommer flere rettskilder til anvendelse. De mest sentrale er:

- NATO SOFA, som dette notatet begrenser seg til, eller en annen folkerettslig avtale mellom senderstaten og Norge
- NATO STANAG av 24. februar 1988, 4. utgave, om *NATO Combined Military Police* («NATO STANAG»).[7]

NATO STANAG gir ingen myndighet ut over det som følger av forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar, og blir av den grunn bare unntaksvis omtalt i det følgende.

3. Avgrensning

I det følgende omtaler jeg militærpolitiets utøvelse av militær politimyndighet, da dette er den mest praktiske problemstillingen. En må være klar over at også militære vakter, befal og offiserer kan ha militær politimyndighet i en gitt situasjon. Det gjelder både for norske militære styrker og for senderstatens militære styrker i Norge, og spiller en viktig rolle særlig i forbindelse med beskyttelse av eget personell og materiell mot angrep, se III nr. 5.2 nedenfor.

4. Innholdet i og omfanget av militær politimyndighet

4.1 Militær politimyndighet for norsk militærpoliti

4.1.1 Ordenstjeneste

Politimyndigheten til norsk militærpoliti omfatter rett til å gripe inn for å opprettholde den alminnelige ro og orden, anholde og innbringe personer etter politiloven § 8, jf. lov om politimyndighet i forsvaret § 3 første ledd.

På militært område og i umiddelbar nærhet til dette har norsk militærpoliti politimyndighet overfor enhver, også sivile personer, jf. § 1 første ledd i samme lov. Dette innebærer for eksempel at militærpolitiet kan anholde en sivil person som står like utenfor leirgjerdet og forstyrrer leirvaktens kontroll av inn- og utpasserende kjøretøy, inntil politiet kommer og overtar saken.

Utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette har militærpolitiet politimyndighet overfor norsk militært personell, jf. lov om politimyndighet i forsvaret § 2 første ledd siste setning. Dermed har militærpolitiet myndighet til for eksempel å innbringe en norsk soldat som på fritiden eller i tjenestetiden, i sivilt antrekk eller i militær uniform, lager bråk på et offentlig utested.

[7] STANAG står for *Standard Agreement*.

Etter forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 12 første ledd har norsk militærpoliti myndighet til å anholde senderstatens militære styrker utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette, såfremt senderstatens militære sjef i Norge tillater det. En bør merke seg at forskriften dermed går lenger enn lov om politimyndighet i forsvaret, sml. loven § 2.

4.1.2 Etterforskning

Norsk militærpoliti kan etterforske brudd på disiplinærloven og brudd på militær straffelov,[8] og innlede etterforskning av andre straffbare forhold som har funnet sted på militært område eller i umiddelbar nærhet til dette, jf. lov om politimyndighet i forsvaret § 5.

Dersom en sak omhandler norsk militært personell eller (norsk) militært materiell, bør politiet kontakte den militære påtalemyndighet, det vil si en krigsadvokat eller generaladvokaten, for å få hjelp til å vurdere hvilket spor saken skal følge videre.

Den militære påtalemyndighet vil også kunne vurdere hvorvidt politiet har adgang til å benytte seg av bistand fra militærpolitiet under etterforskningen. Politiet bør benytte seg av militærpolitiets kompetanse når det er mulig, for ikke å gå glipp av viktige militære sider av saken.

4.1.3 Trafikk

Norsk militærpoliti har myndighet til å dirigere sivil og militær trafikk utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette, når det av militære hensyn er berettiget behov for det. Hjemmelen står i forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 8, og er fulgt opp i forskrift av 21. mars 1986 om kjørende og gående trafikk (trafikkreglene) § 3 nr. 2.

4.2 Militær politimyndighet for senderstatens militærpoliti i Norge

4.2.1 Ordenstjeneste

På militært område som vedkommende senderstat disponerer har dennes militærpoliti samme politimyndighet som norsk militærpoliti har på norsk militært område, jf. nr. 4.1.1 ovenfor, jf. NATO SOFA artikkel VII nr. 10 bokstav a.

Utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette som vedkommende senderstat disponerer, har senderstatens militærpoliti politimyndighet overfor militært personell fra samme nasjon såfremt og så langt vedkommende politimester tillater det. Dette følger av NATO SOFA artikkel VII nr. 10 bokstav b.

4.2.2 Etterforskning

Senderstatens myndighet til å etterforske saker som har funnet sted i Norge, er et spørsmål om jurisdiksjon, se del II ovenfor.

---

[8] Henholdsvis lov av 20. mai 1988 og lov av 22. mai 1902.

4.2.3 Trafikk

Senderstatens militærpoliti har myndighet til å dirigere militær og sivil trafikk på eget militært område. Dette følger av NATO SOFA artikkel VII nr. 10 bokstav a.

Legger man forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar til grunn, jf. punkt 10 annet ledd jf. punkt 8, kan Forsvarsdepartementet gi senderstatens militærpoliti adgang til å dirigere sivil trafikk utenfor militært område.

5. Begrepene «militært område» og «umiddelbar nærhet» til militært område

I III nr. 4 er det redegjort for den *saklige* siden av «militært område» og «umiddelbar nærhet» til dette, nemlig at det foreligger militær politimyndighet der – for både norsk og senderstatens militærpoliti innenfor sine respektive militære områder, jf. forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 10 annet ledd – også overfor sivile personer. I det følgende vil det bli redegjort for begrepenes *geografiske* omfang.

5.1 «Militært område»

I forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 5 er «militært område» definert slik:

> Med militært område forstås område som Forsvaret har rådighet over og/eller er erklært som militært område. Militært område omfatter også militært fartøy eller transportmiddel, herunder også sivilt eid fartøy eller transportmiddel når slik i sin helhet disponeres av Forsvaret til militært organisert transport.
>
> Under feltforhold regnes de steder hvor det etableres bivuakk, stillinger, kommandoplasser og tilsvarende som militært område.

Når forskriften punkt 5 annet ledd angir bivuakk – det vil si forlegning i felt – stillinger og kommandoplasser som eksempler på militært område i felt, må bestemmelsen forstås slik at det dreier seg om områder der en militær styrke er konsentrert og naturlig har behov for vakthold.

Med «erklært som militært område» sikter forskriften formentlig til såkalt midlertidig militært område, jf. forsvarssjefens instruks for militære vakters bruk av våpen og tvangsmidler i fredstid kapittel 1 nr. 4:[9]

> *Gjestende allierte avdelinger nytter ofte sivile anlegg som f eks hoteller, pensjonater, campingplasser etc som forlegning under oppholdet i Norge. Dersom det er påkrevet kan slikt område godkjennes som «Midlertidig militært område». Den norske militære instans som utarbeider leiekontrakten med det sivile etablissement, skal da påse at den fysiske utstrekningen av det område som leies til bruk for allierte styrker klart fremgår i kontrakten. Området er å betrakte som midlertidig militært område for kontraktstidens varighet.*
>
> *Godkjennelse av slikt «Midlertidig militært område» foretas av Forsvarsdepartementet.*

Videre står det beskrevet i teksten hvordan et midlertidig militært område skal skiltes.

---

[9] Instruksen, som i Forsvaret omtales som *Tjenestereglement for Forsvaret*, eller *TjF, 562 C*, er gitt med hjemmel i forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 2.

Forskjellen på området beskrevet i instruksen og området beskrevet i forskriften punkt 5 annet ledd er at sistnevnte gjelder feltforhold. Dersom senderstatens militære styrke skal oppholde seg i et lokale som ellers ikke nyttes til militære formål, må det altså særskilt erklæring til.

5.2 «Umiddelbar nærhet» til militært område

I forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar punkt 6 er «umiddelbar nærhet» til militært område definert slik:

> Til militært områdes umiddelbare nærhet regnes vei som hovedsakelig tjener som adkomst til militært område samt steder som ligger så nær at uro kan forstyrre ordenen på militært område.

Når forskriften – og loven, jf. § 1 – definerer militært fartøy og transportmiddel som militært område, følger det både at inngrep kan skje overfor ombordværende og personer i umiddelbar nærhet, og at fartøyet eller transportmiddelet kan beskyttes mot inntrengere. For eksempel vil senderstatens soldat, med forholdsmessige midler, kunne stanse en sivil person som kommer løpende mot stridsvognen han bemanner, før den sivile personen berører stridsvognen.

Hva som til enhver tid anses som umiddelbar nærhet til et militært område vil bero på en konkret vurdering av blant annet topografi, trusselbilde og hvilke faktiske muligheter sivilt politi vil ha til å gripe inn.

6. Militær politimyndighet oppsummert

Militær politimyndighet i forbindelse med alliert militær tilstedeværelse i Norge kan oppsummeres slik:

- Politiets politimyndighet påvirkes ikke av militær politimyndighet, og er overordnet denne. Politiets innsats og militærpolitiets innsats bør samordnes så godt som mulig.

- Utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette har hverken norsk eller senderstatens militærpoliti politimyndighet overfor sivile personer.

- Norsk militærpoliti har politimyndighet overfor sivile og militære personer som befinner seg på norsk militært område eller i umiddelbar nærhet til dette. Utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette har norsk militærpoliti politimyndighet overfor norsk militært personell, og kan anholde senderstatens militære personell forutsatt at senderstatens styrkesjef i Norge har godkjent dette.

- Senderstatens militærpoliti har politimyndighet overfor sivile og militære personer som befinner seg på senderstatens militære område og i umiddelbar nærhet til dette. Utenfor eget militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette har senderstatens militærpoliti politimyndighet overfor eget militært personell, dersom vedkommende politimester har godkjent dette.

- Norsk militærpoliti kan dirigere militær og sivil trafikk utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette, dersom det er nødvendig av militære hensyn.

- Senderstatens militærpoliti kan dirigere sivil trafikk utenfor militært område og (utenfor) umiddelbar nærhet til dette, dersom norske myndigheter har godkjent det.

IV MILITÆRPOLITIETS OG POLITIETS SAMARBEID: PÅTALESTYRT ETTERFORSKNING

Som tidligere nevnt, har senderstaten og mottakerstaten en gjensidig bistandsplikt som er nedfelt i NATO SOFA artikkel VII nr. 6 bokstav a. Det kan likevel oppstå tilfeller der senderstaten ønsker å ta hånd om eget personell uten at norsk politi blir involvert, for eksempel av hensyn til straffeprosessuelle krav i sin nasjonale lovgivning.

For at jurisdiksjonsspørsmål skal bli behandlet riktig, er det avgjørende at hendelser meldes inn til påtalemyndigheten i politiet så fort som mulig, slik at saken blir påtalestyrt. Det er særlig viktig i tilfeller der norske personer eller norske interesser er fornærmet, men også i andre tilfeller der norsk straffelovgivning er brutt. Det samme gjelder saker der militærpolitiet har anvendt politimyndighet der en sivil person er enten fornærmet eller mistenkt.

Dersom senderstaten søker å ta hånd om eget personell uten politiets innblanding og mistanken gjelder brudd på norsk straffelovgivning, er det svært viktig at norsk militærpoliti melder fra til påtalemyndigheten og for øvrig forholder seg til handlingsplanen i del II nr. 4.2.

Sigrid Redse Johansen
generaladvokat (kst.)

Joachim Nordgreen
førstekrigsadvokat

Vedlegg
Oversikt over tidskritiske straffeprosessuelle forhold i norsk og engelsk versjon.

Vedlegg til notat om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi og påtaleperspektiv – norsk versjon

Til notatet del II nr. 4.3 – tidskritiske straffeprosessuelle forhold

1. Innbringelse
Politiet kan innbringe personer etter vilkårene i politiloven § 8.

Innbringelse medfører ikke stilling som siktet.

Innbringelsen kan maksimalt vare i 4 timer. Da må vedkommende enten slippes fri eller pågripes.

2. Pågripelse
Bestemmelsene for pågripelse står i straffeprosessloven §§ 171–182.

Utgangspunktet følger av § 171. Pågripelse krever at det er skjellig grunn til å mistenke vedkommende for en straffbar handling som kan gi fengsel i mer enn 6 måneder. «Skjellig grunn» betyr at det må være mer sannsynlig at den pågrepne – som får status som *siktet* – har gjort det han beskyldes for, enn at han ikke har gjort det. I tillegg må minst ett av de følgende vilkårene være oppfylt:

- Det er fare for at siktede vil rømme og ikke møte til rettssaken
- Det er fare for at siktede vil ødelegge bevis
- Det er sterk fare for at siktede vil begå nye straffbare handlinger
- Siktede ber selv om å bli varetektsfengslet.

Det finnes hjemmel for pågripelse som avviker fra § 171, jf. § 172 (svært alvorlige lovbrudd) og § 173 (mindre alvorlige lovbrudd).

Pågripelsen kan maksimalt vare i 3 dager. Da må vedkommende enten slippes fri eller fremstilles for varetektsfengsling i tingretten.

3. Varetektsfengsling
Bestemmelsene om varetektsfengsling står i straffeprosessloven §§ 183–190.

Hvis retten beslutter å ta påtalemyndighetens begjæring til følge og varetektsfengsler siktede, skal retten fastsette en varighet for fengslingen. Den skal være så kort som mulig, og kan i utgangspunktet maksimalt være 4 uker.

Vedlegg til notat om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi og påtaleperspektiv – engelsk versjon

Til notatet del II nr. 4.3 – tidskritiske straffeprosessuelle forhold

An english version of the Norwegian Criminal Procedure Act is available on the Internet.

1. Taking a person to a police station
The police can take a person to a police station pursuant to section 8 of the Police Act.

Taking a person to a police station pursuant to section 8 of the Police Act does not confer on him the status of a person charged.

After 4 hours, the person brought to the police station pursuant to section 8 of the Police Act must be let go or arrested.

2. Arrest
Any person who with just cause is suspected of one or more acts punishable pursuant to statute by imprisonment for a term exceeding six months, may be arrested when:

1) there is reason to fear that he will evade prosecution or the execution of a sentence or other precautions,
2) there is an imminent risk that he will interfere with any evidence in the case, e.g. by removing clues or influencing witnesses or accomplices,
3) it is deemed to be necessary in order to prevent him from again committing a criminal act punishable by imprisonment for a term exceeding six months,
4) he himself requests it for reasons that are found to be satisfactory.

There are other sections concerning arrest in the Norwegian Criminal Procedure Act, e.g. section 172 and 173.

The arrest can last no longer than 3 days. After 3 days, the arrested person – who when he got arrested acquired the status of a person charged – must either be let go or remanded in custody.

3. Remanded in custody
If the police have brought the charged person before the District Court and asked that he is remanded in custody, and the court decides to do so, it shall at the same time fix a specific time-limit for such custody. The time-limit shall be as short as possible and must not exceed 4 weeks.

Arkiv 624
Oslo, 8. juni 2018

Notat om militærøvelse Trident Juncture 2018

I INNLEDNING

Trident Juncture 2018 er den største militærøvelsen på norsk jord siden den kalde krigen. Norge (mottakerstat) skal ta imot ca. 40 000 utenlandske soldater fordelt på 30 land (senderstater). Medregnet ankomst- og avreisefasen, vil det være utenlandske militære styrker til stede i Norge fra tidlig i august til senest 31. desember i år.

En multinasjonal militærøvelse av dette formatet reiser flere problemstillinger som politi og påtalemyndighet bør være forberedt på å takle. Problemstillingene handler om jurisdiksjonsspørsmål og militær politimyndighet, og er behandlet i et eget notat *om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi- og påtaleperspektiv.*

I det følgende vil jeg bruke «soldater» som fellesbetegnelse på militært personell.

II SENTRALE OPPLYSNINGER OM ØVELSEN

1. Senderstatene

Det forventes deltagelse fra 30 land (som skal trene), og i tillegg deltagelse fra enkelte land som vil stille med observatører. Av samtlige land er de aller fleste parter i NATO SOFA-avtalen eller Partnership for Peace-avtalen. For enkelte land, som ikke er parter til hverken NATO SOFA eller Partnership for Peace-avtalen, vil spørsmålet om det er inngått særskilte avtaler måtte avklares med Forsvarsdepartementet. Se notatet om *spesielle rettslige forhold* del II nr. 4.

Øvelsen ledes av (ikke fra) NATO Joint Force Command Napoli, som vil ha et fremskutt element på Jåttå utenfor Stavanger under øvelsen. Treningen på land ledes av Local Operations Control (LOPSCON), som vil holde til på Røros og ha en norsk offiser som nestkommanderende. Hovedoppgaven til LOPSCON er å vareta sikkerheten under øvelsen, for både de militære styrkene og de sivile omgivelsene. Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan har ansvaret for vertslandsstøtte, det vil si å yte støtte av både sivil og militær art til senderstatene.

2. Øvingsområdene

Kjerneområdet for hvor landstyrkene skal øve er Værnes i nord, riksgrensen i øst, Rena–Lillehammer i sør og Molde–Kristiansund i vest.

Luftstyrkene skal operere fra luftbasene Ørland, Bodø og Andøya.

Værnes flystasjon og Gardermoen flyplass vil bli brukt til transitt til og fra Norge for norske og NATO-soldater. Værnes flystasjon og Rygge flyplass vil bli brukt som helikopterbaser. Det vil også bli etablert helikopterbaser ute i øvingsområdet.

Sjøstyrkene vil ha landlov (fritid) under øvelsen. Flere havner og byer vil berøres av dette, f.eks. Bergen og Trondheim, men det kan også være en rekke andre steder avhengig av i hvilken grad soldatene gis fritid i forbindelse med deployering

NATO vil lede øvelsen fra et hovedkvarter på Sola.

Grovt sett vil styrkene altså operere på og fra:

- Rena
- Elverum
- Lesja og Dombås
- Røros
- Glåmos
- Støren
- Nerskogen
- Værnes
- Lillehammer
- Sessvollmoen
- Bodø
- Andøya
- Ørland
- Sola.

På flere av stedene vil det være ulike senderstater til stede.

Det vil også pågå en norsk-amerikansk skarpskytingsøvelse, *Northern Screen*, i skytefeltet på Setermoen i Indre Troms. Denne øvelsen vil ledes fra et hovedkvarter på Værnes, etablert av United States Marine Core (USMC). Det vil delta i underkant av 700 soldater med både luft- og fartøystøtte.

Det er viktig å merke seg at et øvingsområde ikke er det samme som «militært område». Dette er nærmere omtalt i notatet om *spesielle rettslige forhold*, se del III nr. 5 flg.

3. Øvelsens hovedfaser
Øvelsen kan deles inn i tre hovedfaser:

Den første fasen handler om deployering, det vil si de utenlandske styrkenes ankomst til Norge. Deployeringen vil begynne tidlig i august. Landstyrkene vil primært ankomme Norge med skip. De vil benytte havnene i Fiborgtangen (nord for Trondheim), Orkanger, Åndalsnes og Fredrikstad. Derfra vil personell og materiell forflytte seg videre med kjøretøy og tog til neste fase.

Den andre fasen går ut på militær aktivitet. Den vil etter planen foregå fra 25. oktober til 23. november, slik:

- 25. til 29. oktober: *Combat Enhancement Training/Field Integration Training* går ut på at styrkene samler og klargjør personell og materiell, og kalibrerer seg for øvelsesspillet.

- 30. oktober: *Distinguished Visitors Day*, som innebærer at man viser frem personell og materiell for hovedsakelig militære VIP-er. DV-dagen skal foregå på Byneset utenfor Trondheim.

- 31. oktober til 7. november: *Field Training Exercise*, det vil si selve øvelsesspillet. Øvelsesspillet foregår i kampsoner. En kampsone er et avgrenset område innenfor et øvingsområde. Kravene sivile myndigheter har stilt til Forsvaret i øvingsområdet blant annet hva angår trafikk, er myknet opp i kampsonen.

  Det er militærpolitiet som fysisk oppretter og drifter kampsonene, og som fortløpende vurderer hvorvidt det er forsvarlig å gjøre full nytte av oppmykningen av kravene fra sivile myndigheter. Sivile trafikanter som beveger seg inn i en kampsone, vil bli gjort oppmerksomme på dette av militærpolitiet, enten ved skilting alene eller med patrulje i tillegg.

- 14. til 23. november: *Command Post Exercise* går ut på at sivile og militære stabselementer trener på bakgrunn av en datasimulering. Deltagerne deltar hovedsakelig fra sine faste arbeidssteder.

Den tredje fasen handler om redeployering, det vil si de utenlandske styrkenes avreise fra Norge. Redeployeringen er planlagt avviklet mellom 7. november og 31. desember.

III MILITÆRPOLITIET UNDER ØVELSEN

1. Den multinasjonale militærpolitistyrken

Det vil bli opprettet en multinasjonal militærpolitistyrke som skal ta seg av alle militærpolititjenester under øvelsen. Styrken vil bestå av militærpolitisoldater fra alle deltagerland og ledes av en norsk offiser.

Den multinasjonale militærpolitistyrken vil sette stab på Røros. Foruten Røros vil den totale militærpolitistyrken på 350–400 soldater fordeles på Savalen i Alvdal/Tynset, Femundtunet sør for Femundssjøen og Bjerkeløkkja vest for Oppdal. I Indre Troms er det bare amerikanske og norske styrker som skal trene, støttet av eget militærpoliti. Samlokalisert med staben vil det være en multinasjonal etterforskningsgruppe og en styrke for militær livvakttjeneste.

Den multinasjonale militærpolitistyrken vil ikke være i drift fra påbegynt deployering til avsluttet redeployering. Antagelig vil den først være fullt operativ når selve øvelsesspillet er i gang, og avvikles gradvis deretter. For hendelser som skjer før og etter den multinasjonale militærpolitistyrkens virke, vil norsk militærpoliti stå for militærpolititjenesten.

Enten den multinasjonale militærpolitistyrken er operativ, eller ikke, kan militærpolitiet alltid nås på sin døgnbemannede vakttelefon, tlf. 992 08 324.

2. Militær politimyndighet
Se notatet om *spesielle rettslige forhold* del III.

IV PÅTALEMYNDIGHETEN UNDER ØVELSEN

1. Behandling av saker mot utenlandske soldater
Se notatet om *spesielle rettslige forhold* del II, særlig nr. 4.

2. Behandling av saker mot norske soldater
Se notatet om *spesielle rettslige forhold* del III nr. 4.1.2.

V AKTUELLE SAKSTYPER

Det er nær sagt sikkert at øvelsen vil medføre *trafikkrelaterte hendelser*. Det kan dreie seg om kollisjonsulykker, avkjøringer, skader på veibanen eller forstyrrelser av den sivile trafikkflyten som følge av velt, havari eller punktering. I forbindelse med redeployeringen, som altså finner sted sent på høsten og på vinteren, ligger det et faremoment i utenlandske sjåfører og kjøretøy som ikke er vant til norsk vinterføre.

Det er vanskeligere å spå om utfallet når det gjelder *kriminalitet og disiplinære utglidninger*. Som regel forekommer dette sjelden så lenge øvingsaktiviteten holder en viss intensitet. Marinemannskaper som gis landlov uavhengig av øvingsaktiviteten på land, vil kunne være et negativt unntak. Senderstatene vil antagelig prioritere å få sine styrker hjem så fort som mulig når de er ferdig øvet, for å spare utgifter, slik at det neppe blir tale om soldatgrupper som går rundt og driver dank. Man kan likevel ikke gå ut fra at Trident Juncture 2018 vil være bedre enn tidligere øvelser når det gjelder disiplin. Dermed må man være forberedt på å håndtere for eksempel ordensforstyrrelser, skadeverk, vold og seksualrelaterte lovbrudd.

Fotografering og overflyvning av droner kan utgjøre en særskilt sakstype. Det er forbudt å fly droner over eller i nærheten av militære områder, jf. § 54, se også § 7, i forskrift av 30. november 2011 om luftfartøy som ikke har fører om bord. Overtredelse er straffbar med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder, jf. luftfartsloven § 14-29. Når politiet skal vurdere å gripe inn mot slik aktivitet, bør en særlig legge vekt på hvorvidt ferden er forstyrrende eller farefull for operasjoner eller personell, og hvorvidt hensyn til informasjonssikkerhet tilsier inngrep.

Når det gjelder informasjonssikkerhet, er det planlagt en forskrift under lov av 21. juni 2017 om informasjon om bestemt angitte områder, skjermingsverdige objekter og bunnforhold §§ 2 og 3, sikkerhetsloven § 18 bokstav a og luftfartsloven § 9-4 tredje ledd, som antagelig vil trå i kraft forut for Trident Juncture. I forslaget til forskrift § 3 står det at Forsvarsdepartementet og underliggende etater kan fastsette «forbudsområder» mot overflyvning. Militær politimyndighet kan utøves overfor den som opptrer i strid med slike forbudsområder, dersom slike fastsettes.

Lokalbefolkningens reaksjoner på bevæpnede soldater på butikken og lignende steder, og på hensatte våpen og ammunisjon, er ofte en utfordring under store militærøvelser. Med mindre soldatene skremmer opp sine sivile omgivelser med vilje, vil det normalt i høyden dreie seg om brudd på militære tjenesteplikter. Politiet bør like fullt være forberedt på å håndtere slike henvendelser, alt etter hvor godt Forsvaret informerer lokalsamfunnet forut for og under øvelsen.

Sigrid Redse Johansen
generaladvokat (kst.)

Joachim Nordgreen
førstekrigsadvokat